

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

*Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas*

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų
bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001
„Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

PAGRINDINIO UGDYMO SOCIALINIS UGDYMAS

ISTORIJA

*Projektą rengia: dr. Akvilė Naudžiūnienė
dr. Neringa Dambrauskaitė
dr. Norbertas Černiauskas
dr. Linas Jašinauskas
Kristina Vilkelienė
Sonata Džiavečkaitė*

Turint klausimų kreiptis į Nijolę Selvestravičiūtę Grybovieneį elektroniniu paštu nijole.gryboviene@nsa.smm.lt

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas
Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001 „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

1. Dalyko paskirtis

Istorija – *humanitarinių ir socialinių mokslų* *dermė* (socialinio ugdymo bendrosios programos dalis)

1. 1. Istorijos bendrojo ugdymo bendroji programa (toliau – Programa) skirta mokytojams, mokymo priemonių rengėjams, švietimo administratoriams ir visiems, susijusiems su istorijos dalyko mokymu 5-10 klasėse. Programa skiriama visoms Lietuvos mokykloms, kuriose vykdomas 5-10 klasių ugdymas. Programa apibrėžia istorijos kaip mokomojo dalyko tikslą ir uždavinius, nustato kurso turinio apimtį, apibūdina mokinių pasiekimus ir ugdomas kompetencijas, pateikia pasiekimų vertinimo kriterijus.

1. 2. Lietuvos Respublikos bendrojo lavinimo vidurinėje mokykloje istorija priklauso socialinio ugdymo blokui. Socialinio ugdymo tikslas dažnai formuluojamas taip – suteikti mokiniui pilietinės ir socialinės kultūros pagrindus, įkūnijančius demokratijos vertybes ir principus, atliepančius kintančias asmens ir visuomenės gyvenimo reikmes. Kita vertus, Lietuvos Respublikos mokslų klasifikatoriuje istorija priskirta humanitarinių mokslų grupei (žr. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-2418 patvirtintą klasifikatorių). Humanitarinio ugdymo paskirtis – ne tik įgyti žinias, bet ir interpretuoti turimas žinias, susieti jas su konkrečiomis vertybėmis. Tad istorija socialinio ugdymo bloke, kurį sudaro geografija, pilietinis ugdymas, ekonomika ir dorinis ugdymas turi atliepti tiek humanitarinio, tiek socialinio ugdymo paskirtis.

1. 3. Pagrindinėje mokykloje siekiama aprėpti visas istorijos temas (sritis) – politiką, ūkį, visuomenę, kultūrą, kasdieninį gyvenimą, bei susieti jas su dabartimi per atminties istorijos ir paveldo sričių įtraukimą. Taip pat chronologiškai Programoje siekiama apimti ir visą žmogui pažinų istorinį laiką – nuo žmogaus atsiradimo iki šių dienų. Tokia plati istorijos turinio apimtis sąlygoja pagrindinių istorinių tendencijų supratimą ir gebėjimą identifikuoti reikšmingiausias jų sąlyčio taškus su dabartimi. Pagrindinėje mokykloje įgyjamas bendras Lietuvos ir Europos istorinės raidos supratimas, ugdoma istorinė sąmonė bei istorinė vaizduotė kaip įrankis istorijos pažinimui.

1.4. 5-6 klasių moksleivių istorijos mokymas organizuojamas kaip istorinio mąstymo formavimas(is), naudojant didaktinę istorijos mokymosi kaip tiriamojo proceso priemonę, kuomet keliant kompleksinius klausimus moksleiviai mokomi, kaip reikia ieškoti atsakymų istorijoje. 5 klasių moksleiviams skirtos temos ir klausimai orientuoti į Lietuvos istorijos siužetą, bet papildomomis temomis paliečiama kontekstualiai ir Europos istorija, o 6 klasės moksleivių istorijos mokyme taikomas veidrodinis 5-jai klasei principas – probleminės temos ir klausimai orientuoti į Europos ir/ar Vakarų civilizacijos istorijos siužetą, bet paliečiama per istorinius siužetus ir su Lietuvos istorija susijusi istorinė medžiaga. Programoje pateikiami 5 probleminiai blokai, kurių kiekvieną sudaro po 5 probleminius aspektus atskirai 5 ir 6 klasėms.

2. Dalyko tikslas ir uždaviniai

2.1. Istorijos mokymo pagrindinėje mokykloje tikslas – suteikti moksleiviui žinias ir ugdyti jo gebėjimus formuoti individualiam Lietuvos ir Europos istorinės raidos ir kultūrinės aplinkos supratimui, kuris būtų paremtas:

- daugiaperspektyviomis istorijos mokslo žiniomis;

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas
Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001 „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

- pamatinėmis kultūrinėmis Europos vertybėmis (demokratijos, pilietiškumo ir asmens laisvės);
- orientacija istoriniame laike ir erdvėje;
- įvairialypių istorijos pasakojimų ir istorijos pažinimo šaltinių identifikavimu ir kritišku įvertinimu.

2.2. Uždaviniai

Siekdami istorijos dalyko mokymo tikslo mokiniai:

- Sužino, ką ir kaip tiria istorijos mokslas, įgyja žinių apie savo gyvenamosios aplinkos praeitį ir jos sąryšius su Lietuvos bei Europos istorija. Mokosi papasakoti, perpasakoti ar sukurti istoriją, geba atpažinti ir suprasti artimoje aplinkoje esančius istorinius šaltinius, juos panaudoti istorinio pasakojimo kūrime.
- Apibūdina ir susieja esminius programoje numatytus Lietuvos ir Europos istorinius pasakojimus. Apibūdina atskirų istorinių naratyvų problematiką, identifikuoja tų istorinių pasakojimų reikšmę praeityje ir dabarties pasaulyje.
- Mokosi rinkti, dokumentuoti ir analizuoti įvairiuose šaltiniuose ir žiniasklaidoje pateikiamą informaciją apie istorinius įvykius, pateikti jų vertinimą; suprasti ir skirti pagrindinius istorinio šaltinio ir istorinio teksto bruožus.
- Sužino ir apmąsto demokratijos, pilietiškumo ir laisvės idėjų bei jų alternatyvų istorinę raidą ir reikšmę praeityje ir šiandiniame gyvenime.
- Ižvelgia skirtingas istorinių įvykių interpretacijas ir aiškinasi jų vertybines bei ideologines priežastis. Sugeba tuos pačius istorinius įvykius papasakoti iš skirtingų kontekstų perspektyvos (valstybės, tautos, lyties, religinės ar socialinės grupės ir t.t.), kritiškai vertindami įvairių istorijos šaltinių patikimumą ir argumentuotai išreiškdami savo poziciją kontraversiškai vertinamų istorijos įvykių ar asmenybių klausimais.

2.3. Struktūra

Programoje pasiekimai pateikti koncentrais: 5–6, 7–8, 9–10 klasės, o ugdymo turinys klasėmis: 5, 6, 7, 8, 9, 10. Kiekvienos klasės turinį sudaro santykinai atskirtos, bet ugdymo procese integruojamos šios veiklos sritys:

- **istorinės raidos supratimas** - apima mokinių gebėjimus kurių reikia norint suprasti savo gyvenamosios vietovės, Lietuvos, Europos ir pasaulio politinę, socialinę, ekonominę ir kultūrinę raidą praeityje;
- **orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje** - apima mokinių gebėjimus, kurių reikia svarbiausiems pasaulio ir Lietuvos istorijos laikotarpiams, jų bruožams nustatyti, išdėstyti juos chronologine seka, palyginti tarpusavyje; gebėti priskirti svarbiausius pasaulio ir Lietuvos istorijos įvykius, reiškinius ir procesus istorijos laikotarpiams; susieti savo gyvenamosios vietovės, Lietuvos, Europos ir pasaulio istorijos įvykius ir reiškinius; suvokti istorinio vyksmo geografinį kontekstą ir įvertinti geopolitinių veiksnių įtaką istorijos raidai;
- **istorijos tyrimas ir interpretavimas** - apima mokinių gebėjimus, reikalingus istorijos įvykiams ir reiškiniams analizuoti; rinkti informaciją iš istorijos šaltinių, nustatyti jų atsiradimo laiką, svarstyti jų kontekstą, spręsti jų autorystės ir patikimumo klausimus; remiantis dokumentine medžiaga, konstruoti istorinį aiškinimą; remiantis įvairiais kriterijais, kritiškai vertinti istorijos faktus, nuomones ir pateikiamas įvykių versijas;
- **istorinio pasakojimo kūrimas ir raiška** - apima mokinių gebėjimus, reikalingus įvairiais būdais perteikti savąjį istorijos supratimą ir jį argumentuoti.

3. Kompetencijų ugdymas istorija

3.Kompetencija	Kompetencijos raiška
3.1. Pažinimo kompetencija	<p>Mokiniai, remdamiesi turimomis istorijos žiniomis ir įvairiais istorijos šaltiniais, mokosi paaiškinti, kodėl šiandienio pasaulio ir dabarties problemų ištakos glūdi praeities įvykiuose ir reiškiniuose.</p> <p>Remdamiesi įgytomis žiniomis, tiksliai ir nuosekliai apibūdina nagrinėtus Lietuvos ir Europos praeities įvykius, reiškinius ir procesus.</p> <p>Išskiria ir pagal savo sugalvotus kriterijus vertina istorines visuomenės kaitos priežastis. Pateikia nagrinėjamų istorijos laikotarpių savitumo pavyzdžių. Remdamiesi įgytomis žiniomis, paaiškina svarbiausias problemas ir jų sprendimo būdus tam tikrais Lietuvos ir pasaulio istorijos laikotarpiais, pagrindžia jų pamokų aktualumą dabarčiai.</p> <p>Ugdymo procese mokiniai kelia mokymosi uždavinius, planuoja mokymosi ir istorijos šaltinių tyrimo veiklą, pasirenka mokymosi šaltinius ir mokymosi būdus. Siekia įvairiais aspektais nušviesti pasirinktą nagrinėti problemą ar klausimą.</p>
3.2. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija	<p>Per istorijos pamokas mokiniai skatinami pasitikėti savimi ir siekti tobulėti. Mokiniai mokomi įvertinti, kaip pasisekė įgyvendinti mokymosi uždavinius, apmąstyti mokymosi procesą – išsiaiškinti, kas sekėsi gerai, kas blogai, o ką reikėtų keisti, kuriuo atveju kokį mokymosi būdą naudoti. Sąmoningai nuolatos mokytis ir tobulėti. Domisi savo gyvenamosios vietovės, Lietuvos, Europos ir pasaulio istorijos praeitimi, ugdo pagarbą praeities kartų palikimui, gerbia įvairias nuomones, pripažįsta žmonių panašumus ir skirtumus. Įsiklauso į kitokią nuomonę apie nagrinėjamus įvykius.</p>
3.3. Kūrybiškumo kompetencija	<p>Mokiniai atskleidžia įvairius Lietuvos ir Europos istorinės raidos ryšius. Žemėlapyje lokalizuoja įvykius ir reiškinius, aiškina jų eigą, aptaria veiksnius, lėmusius vienokius ar kitokius rezultatus. Kitiškai vertina istorijos šaltinius, savarankiškai apibendrina ir daro išvadas. Nustato pasaulio ir Lietuvos įvykių ir reiškinių priežastis, įvertina jų poveikį to meto visuomenei ir tolesnei istorijos kaitai. Mokiniai pildydami įvairių tipų lenteles (pvz., temines, statistikos ir kt.), sudarydami diagramas, schemas, mokosi suvokti istorijos laikotarpių specifiką, bendrus ir pavienius jų bruožus. Stengiasi kritiškai vertinti bet kokių istorijos įvykių ir šiandienio gyvenimo pokyčių interpretacijas.</p>
3.4. Pilietiškumo kompetencija	<p>Mokiniai puoselėja savo ir visuomenės gyvenime praeityje susiformavusias, o šiandienos gyvenime tokias svarbias vertybes, kaip demokratija, humaniškumas, tolerancija ir kt. Vengia stereotipų vertinant Lietuvos, Europos ir pasaulio istorinę praeitį. Suvokia demokratinės visuomenės, valstybės puoselėjimo ir išsaugojimo svarbą. Stengiasi objektyviai vertinti savo tautos ir valstybės istoriją.</p>

3.5. Kultūrinė kompetencija	Mokiniai renka ir analizuoja įvairių regiono kraštotyrinę medžiagą, naudoja ją. Remiantis kraštotyrine medžiaga, vertina Lietuvos istorijos įvykius aiškindami istorijos įvykius ir reiškinius. Vertina kitų tautų, religijų ir kultūrų palikimą ir prisidėti prie jo išsaugojimo. Siekia saugoti ir puoselėti savo tautos, valstybės tradicijas ir kultūros paveldą. Suvokia kitas tautas ir kultūras kaip unikalų ir saugotiną žmonijos istorinės raidos rezultata.
3.6. Komunikavimo kompetencija	Mokiniai įvairiais būdais ir formomis, naudodamiesi informacinėmis technologijomis, mokosi pateikti savąjį istorijos supratimą ir jį pagrįsti. Išreiškia savo istorijos supratimą, tinkamai vartoja visas svarbiausias istorijos sąvokas, kurių mokėsi, remiasi įvairiomis istorijos teorijomis. Mokiniai mokosi pasirinkti patikimą informaciją apie istorijos įvykius ir reiškinius iš įvairių istorijos šaltinių, ją palyginti ir panaudoti atliekant užduotis, kuriant istorinį pasakojimą. Mokiniai remdamiesi istorine medžiaga laisvai reiškia savo nuomonę, diskutuoja su kitais mokiniais.

4. Pasiekimų sritys

4.1. Istorinės raidos supratimas

- 4.1.1. Įvykių, procesų, reiškinių priežastys ir padariniai
- 4.1.2. Įvykių, procesų, reiškinių bruožai, ypatumai
- 4.1.3. Asmenybių vaidmuo istorijoje

4.2. Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje

- 4.2.1. Chronologijos supratimas
- 4.2.2. Istorinės erdvės supratimas

4.3. Istorijos tyrimas ir interpretavimas

- 4.3.1. Istorijos šaltinio apibūdinimas
- 4.3.2. Istorijos šaltinio nagrinėjimas, interpretavimas ir vertinimas
- 4.3.3. Istorinis tyrimas/tyrinėjimas

4.4 Istorinio pasakojimo kūrimas ir raiška

- 4.4.1. Istorijos sąvokų supratimas ir vartojimas
- 4.4.2. Istorinio pasakojimo kūrimas
- 4.4.3. Istorinio supratimo raiška

5. Pasiekimų raida

Pasiiekimų sritys Dalinės veiklos sritys	5-6 mokymosi metai	7-8 mokymosi metai	9-10 mokymosi metai
1. Istorinės raidos supratimas			
<p>1.1. Įvykių, procesų, reiškinių priežastys ir padariniai</p>	<p>1.1. Paaiškina, kaip istorikai tiria praeitį ir kodėl svarbu žinoti apie praeityje vykusius įvykius. Nurodo akivaizdžias nagrinėjamo istorinio įvykio priežastį, dalyvių tikslą, rezultata ar pasekmes.</p>	<p>1.1. Įvardyti problemas, su kuriomis susiduria istorikai, atkurdami praeitį, pateikia pavyzdžių. Nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių įvykių, procesų, reiškinių absoliučią daugumą priežasčių ir pasekmių; gali jas paaiškinti. Įvykių, procesų, reiškinių priežastis ir pasekmes pradeda vertinti savarankiškai ir pateikia argumentus; gali paaiškinti to paties įvykio kai kurias priežastis ir pasekmes skirtingoms asmenybėms, visuomenės grupėms arba valstybėms. Parodo ryšius tarp įvykio priežasčių ir to paties įvykio pasekmių bei geba sieti priežastis ir pasekmes su platesniu istoriniu kontekstu – laikotarpiu arba istorine erdve. Palygindamas panašaus pobūdžio įvykių, reiškinių priežastis ir pasekmes, nustato panašumus bei skirtumus.</p>	<p>1.1. Remiantis turimomis istorijos žiniomis ir įvairiais istorijos šaltiniais, paaiškina, kodėl šiandienio pasaulio ir dabarties problemų ištakos glūdi praeities įvykiuose ir reiškiniuose. Grindžia paties įvardintas priežastis ir pasekmes pateiktais šaltiniais ar istoriografijos pavyzdžiais; Atskleidžia priežasčių ir pasekmių tarpusavio sąsajas; atskleidžia įvykių dalyvių veiklos tikslus ir jų padarinius. Remdamasis įvykio pasekmėmis, paaiškina įvykio svarbą ir reikšmę. Klasifikuoja priežastis ir pasekmes (pvz., kultūrinės, socialinės, politinės ir t.t.).</p>

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

<p>1.2. Įvykių, procesų, reiškinių bruožai, ypatumai</p>	<p>1.2. Paaškina, kas yra istorijos faktas, įvykis; reiškinys, procesas; istorinis pavyzdys. Nurodo pagrindinį įvykio, reiškinio bruožą ar ypatumą.</p>	<p>1.2. Nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių įvykių, procesų, reiškinių absoliučią daugumą esminių bruožų; gali juos paaškinti. Išskiria keletą bruožų kaip svarbiausią (ius) iš visų bruožų, savo sprendimą paaškina. Palygina panašaus pobūdžio įvykių, procesų, ar reiškinių bruožus, nustato kai kuriuos panašumus ir skirtumus.</p>	<p>1.2. Formuluoja ir pagrindžia savo teiginius apie istorijos įvykius, reiškinius bei jų ypatumus šaltiniais ir istoriniais pavyzdžiais. Kritiškai įvertina įvykių ar reiškinių aktualumą ir svarbą. Panaudoja žinomus faktus konstruodamas istorijos pasakojimą, aiškindamas reiškinius; projektuodamas tyrimą.</p>
<p>1.3. Asmenybių vaidmuo istorijoje</p>	<p>1.3. Sieja istorinių asmenybių veiklą su konkrečiais istorijos laikotarpiais ir ją įvertina. Atpažįsta asmenybę iš gerai žinomo istorinio konteksto.</p>	<p>1.3. Sieja žinotinas senovės ir vidurinių amžių istorines asmenybes su jų gyvenimo laikotarpiu, istorine erdve, žinomu istoriniu įvykiu arba reiškiniu. Nurodo žinotinų istorinių asmenybių veiklos bruožus; asmenybę atpažįsta iš naujo istorinio konteksto. Vertina istorinę asmenybę pagal savarankiškai pasirinktus kriterijus; vertindamas asmenybės veiklą sieja ją su tos asmenybės veiklos motyvais arba kitais išoriniais veiksniais.</p>	<p>1.3. Remdamasis šaltiniais ar istoriografijos pavyzdžiais, išskiria asmenis, galimus laikyti istorijos asmenybe. Lygina atskirų asmenybių veiklą, aiškina veiklos padarinius. Aiškina istorijos asmenybių iškilimo aplinkybes, kontekstą, komentuoja sąlygas, kuriomis jos veikė. Argumentuotai įrodo jų įtaką nagrinėjamame laikotarpyje ar regione ir istorinį vaidmenį, svarbą šių dienų pasauliui. Kuria trumpas istorijos asmenybių biografijas.</p>
<p>2. Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje</p>			
<p>2.1. Chronologijos supratimas</p>	<p>2.1. Paaškina, kaip skaičiuojamas laikas istorijoje. Išdėsto istorijos laikotarpius chronologine seka.</p>	<p>2.1. Priskiria konkretiems istorijos laikotarpiams svarbiausius senovės ir vidurinių amžių istorijos įvykius, procesus ir reiškinius.</p>	<p>2.1. Charakterizuoja nagrinėjamus istorijos laikotarpius. Paaškina pasirinktų istorijos įvykių svarbą laikotarpio pradžiai ir pabaigai nurodyti; skirsto ilgesnės trukmės įvykius ar procesus etapais; išskiria ir argumentuoja</p>

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas
Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001 „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

	<p>Susieja nagrinėtus istorijos įvykius su tam tikrais istorijos laikotarpiais. Suvokia orientavimosi laike reikšmę pažįstant praeitį.</p>	<p>Nurodo vidurinių amžių ir naujųjų laikų pradžios įvykių, reiškinių, procesų chronologinę seką, išdėsto juos teisinga tvarka laike. Toje chronologinėje sekoje nustato kitų svarbiausių pasaulio ir Lietuvos įvykių, procesų, reiškinių vietą, remdamasis žiniomis ir kritiniu mąstymu bei gali savo sprendimą paaiškinti. Sieja metais išreikštas datas su tūkstantmečiu, amžiumi, dešimtmečiu, kai šios datos yra istorinio laiko matavimo matų sankirtoje. Išreiškia chronologijos suvokimą savarankiškai pasirinktais būdais. Gretina svarbiausius vienalaikius pasaulio ir Lietuvos įvykius su senovės ir vidurinių amžių įvykiais naujame, neįprastame istoriniame kontekste.</p>	<p>įvykius, laikytinus istorinio lūžio ar esminio pokyčio momentais.</p>
<p>2.2. Istorinės erdvės supratimas</p>	<p>2.2. Žemėlapyje parodo Lietuvą tam tikrais istorijos laikotarpiais. Žemėlapyje parodo per istorijos pamokas nagrinėtų svarbiausių Lietuvos ir Europos istorijos įvykių vietas</p>	<p>2.2. Nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių istorijos įvykių, procesų ir reiškinių vyksmo vietą bei gali ją lokalizuoti platesniame erdvės kontekste keliais bruožais – politinio žemėlapio (nagrinėjamo laikotarpio arba dabartinio) kontekste arba remiantis geografiniais objektais.</p>	<p>2.2. Pasitelkdamas istorinius, geografinius, kultūrinius terminus, įvardija regionus; išskiria būdingiausius istorinio, kultūrinio, ekonominio regiono požymius. Paaiškina vyksmo vietos įtaką įvykiams, reiškiniams; atskleidžia įvairių erdvių ypatybių svarbą istorijos raidai. Palygina skirtingo laikotarpio žemėlapius ir pagal juos nusako įvykusius pokyčius.</p>

		<p>Naudodamasis istorijos žemėlapiu nustato ir paaiškina istorinio įvykio vietą (erdvę) iš žemėlapyje pateikto istorinės erdvės objektų sudėtingesnio, netgi ir naujo, konteksto. Lokalizuoja ir paaiškina svarbiausius teritorinius pokyčius. Naudodamasis istorijos žemėlapiu nurodo ir paaiškina pavaizduotus pokyčius, jų priežastį. Taiko istorijos žinias ir įgūdžius naudodamasis dar nenagrinėtu ir nauju istorijos žemėlapiu (pvz., senovės, viduramžių, kartoschema).</p>	
3. Istorijos tyrimas ir interpretavimas			
3.1. Istorijos šaltinio apibūdinimas	3.1. Nurodo, kokio tipo būna istorijos šaltiniai, kas juos istorijoje kuria, kaip jie atsiranda ir kurie/ar šaltiniai patikimi, informatyvūs. Priskiria nagrinėjamą šaltinį tam tikram laikotarpiui, įvykiui ar reiškiniui.	3.1. Nustato istorijos šaltinio tipą, formą, jo autorių, atsiradimo datą ir vietą bei paskirtį remdamasis netiesiogiai išreikšta informacija iš dalies naujo arba naujo istorinio konteksto. Klasifikuoja istorijos šaltinius į atskiras kategorijas (pavyzdžiui, propaganda; karikatūra; reklama; rašytinis, daiktinis, vizualinis šaltinis ir panašiai); atsižvelgdamas į šaltinio kategoriją, aiškina jame netiesiogiai išreikštą informaciją.	3.1. Apibūdina tekstinius, statistinius, kartografinius ir vizualinius istorijos šaltinius; aiškindamas jų specifiką, nagrinėjimo principus; vertės, patikimumo nustatymo principus; lygina keletą šaltinių, išskirdamas informatyviausius ir patikimiausius šaltinius. Nenusižengdamas istorijos mokslo principams ir etikai, interpretuoja šaltinyje pateiktą informaciją.
3.2. Istorijos šaltinio nagrinėjimas,	3.2. Nurodo akivaizdžiai išreikštą informaciją iš tekstinio	3.2. Išskiria iš istorijos šaltinio informaciją remdamasis tiesiogiai ir	3.2. Paaiškina šaltiniuose pateiktą netiesioginę informaciją, nurodo aplinkybes

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veikslių programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

<p>interpretavimas ir vertinimas</p>	<p>ir vaizdinio šaltinio. Nurodo pagrindinę šaltinio mintį. Suvokia, kad žmonijos praeitis gali būti aiškinama skirtingai. nustato šaltinio patikimumą;. Pagal kontekstą supranta šaltinyje pavartotas sąvokas; remdamasis šaltinio informacija, apibūdina šaltinyje aprašytą asmenybę.</p>	<p>netiesiogiai išreikšta informacija; gali ją išsamiai apibendrinti. Palygina daugiau kaip dviejų naujo konteksto – tipo, formos, nesudėtingo turinio – šaltinių suteikiamas žinias, remdamasis tiesiogiai ir netiesiogiai išreikšta informacija. Išsamiai apibendrina ir susieja keliuose skirtinguose šaltiniuose pateiktą informaciją. Nustato ir iš dalies paaiškina, kodėl atsiranda skirtingi praeities – įvykių, asmenybių, pokyčių – vertinimai istorijos šaltiniuose. Nustatyto istorijos šaltinio autoriaus požiūrį iš šaltinio konteksto ir savo sprendimą paaiškina šaltinio turiniu ir taikydamas žinias. Kitiškai įvertina ir apibendrina šaltiniuose pateiktą informaciją ir, ja remdamasis, padaro pagrįstas išvadas ne tik apie konkrečius faktus ar įvykius; pateikia argumentuotą nuomonę.</p>	<p>ar veiksnus, sąlygojusius šaltinio turinį. Formuluoja argumentuotus paaiškinimus, pagrįstus šaltiniais. Pateikia kūrybišką ir kritišką šaltinio vertinimą ar požiūrį. Aiškina šaltinio aktualumą visuomenei. Remdamasis šaltiniais, formuluoja diskusijos argumentus; projektuoja ir atlieka tyrimą. Konstruodamas tyrimo planą, nurodo labiausiai tinkamus šaltinius.</p>
<p>3.3. Istorinis tyrimas/tyrinėjimas</p>	<p>3.3. Nurodo pagrindinius tyrimo žingsnius, veiklos formas bei keletą tyrimui reikalingų priemonių. Kelia nesudėtingus istorinius klausimus apie nagrinėjamą laikotarpį/temą. Renka įvairių</p>	<p>3.3. Pastebėjęs probleminę situaciją, formuluoja klausimus, tikslą, hipotezę. Savarankiškai sudaro tyrimo, skirto nurodytai problemai spręsti, planą, nurodydamas pagrindinius žingsnius nuo klausimo iškėlimo iki rezultatų pristatymo. Pateikia 2-3 konkrečius</p>	<p>3.3. Kelia probleminį klausimą kuriam atskleisti reikalingas tyrimas. Detalيزuoja tyrimo planą etapais (žingsniais), paaiškindamas, kokia kiekvieno etapo prasmė. Pateikia 3 – 4 šaltinius, kuriais bus remiamasi, atliekant tyrimą.</p>

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

	informaciją apie savo šeimos, giminės, gyvenamosios vietovės praeitį, ją apibendrina.	įprasto istorinio konteksto šaltinius kuriais bus remiamasi, atliekant tyrimą. Nurodo, ką reikėtų daryti, kad tyrimas gautųsi patikimas. Analizuoja ir lygina istorinę informaciją, pateiktą nesudėtingo istorinio konteksto rašytiniuose, vaizdiniuose, daiktiniuose šaltiniuose, remdamasis tiesiogiai išreikšta informacija; ją išsamiai apibendrina.	Paašškina tyrimo svarbą ir reikšmę. Pateikia galimą rezultatų panaudojimo pavyzdį. Kelia probleminius istorinius, politinius, socialinius, klausimus ir, naudodamasis paprasčiausiais informacijos šaltiniais, pateikia standartinius atsakymus.
4. Istorinio pasakojimo kūrimas ir raiška			
4.1. Istorijos sąvokų supratimas ir vartojimas	4.1. Paašškina nagrinėjamų istorijos laikotarpių sąvokas ir prasmingai vartoti savo kalboje.	4.1. Išsamiai paašškina senovės ir vidurinių amžių istorijos sąvokas (kartais abstrakčias) bei jas tinkamai pavartoja naujame istoriniame kontekste. Nustato sąvokos prasmę iš naujo istorinio konteksto. Atpažįsta neatitikimus tarp turinio ir konteksto. Sieja istorijos sąvokas į prasminę visumą naujame istoriniame kontekste. Jas grupuoja pagal savarankiškai pasirinktą kriterijų (-us) ir savo pasirinkimą paašškina.	4.1. Remdamasis kontekstu, paašškina istorijos sąvokos reikšmę; akcentuoja sąvokos vartojimo sąlyginumus, atsirandančius dėl laiko ir erdvės parametrų. Pateikia galimus istorijos sąvokų sinonimus bei šių sąvokų atitikmenis dabartinėje kalboje.
4.2. Istorinio pasakojimo kūrimas	4.2. Remiantis paprastais istorijos šaltiniais (pvz. praeityje žmonių naudotais buities daiktais, įvairiais pasakojimais, legendomis, mitais ir kt.), kuria	4.2. Ieško, atsirenka, tvarko ir išdėsto svarbią informaciją, kad sukurtų struktūruotą tekstą, tinkamai panaudodami įvykių datas ir terminus. Remiantis 1-2 šaltiniais, kuria laisvos formos pasakojimą, išreikšdamas savo	4.2. Remiantis 3-4 skirtingų požiūrių tekstiniais, statistiniais ir/ar vizualiniais istorijos šaltiniais, nenusižengdamas istorijos mokslo principams ir etikai, interpretuodamas šaltiniuose pateiktą informaciją kuria istorinį pasakojimą.

	pasakojimą apie žmonių gyvenimą praityje.	požiūrį į vieną ar kitą įvykį, reiškinių, asmenybę ar problemą. Savo nuomonę pagrindžia konkrečiais faktais.	
4.3. Istorinio supratimo raiška	4.3. Remiantis istorijos faktais, pateikia savąjį istorijos supratimą. Naudodamas informacinėmis technologijomis, žodžiu, raštu ir vaizdu perteikia informaciją apie savo gyvenamosios vietovės, Lietuvos, kaimyninių šalių ir Europos istorijos epizodus.	4.3. Perteikia įvairiais būdais (raštu, žodžiu, naudojantis informacinėmis technologijomis) supratimą apie istorijos įvykius, procesus ir reiškinius, savo nuomonę pagrindžia argumentais. Tinkamai parenka istorinę informaciją istorijos įvykiams, procesams ir reiškiniams apibūdinti. Naudodamas šiuolaikinių technologijų galimybėmis (pvz. GIS), kuria istoriją pasakojantį žemėlapi, panaudodamas kelis senovės ir vidurinių amžių istorijos faktus, įvykius, šaltinius.	4.3. Atrenka, susistemina ir perteikia tinkamą informaciją, sukuria rišlų ir struktūruotą tekstą; naudoja apibūdinimus ir paaiškinimus, juos iliustruoja pavyzdžiais. Perteikdamas savo istorijos supratimą kritiškai remiasi istorijos šaltiniais, savo teiginius pagrindžia 1-2 argumentais ir savarankiškai padaro pagrįstas išvadas. Naudodamas šiuolaikinių technologijų galimybėmis (pvz. GIS), kuria istoriją pasakojantį žemėlapi (istorijos pasakojimą apie įvykius, asmenybes, procesus, atliktą analizę, pokyčius ir pan. naudojant pagalbinę medžiagą – nuotraukas, tekstus, video ir pan.

6. Mokymosi turinys

Pagrindiniai 5-6 klasės programos istorijos programos dalies atnaujinimo principai ir jų pagrindimas:

1. 5/6 klasės istorijos mokymas atnaujinamas kaip istorinio mąstymo formavimo(si) pirminis etapas, naudojant istorijos mokymo(si) kaip tiriamojo proceso priegą, kuomet keliant kompleksinius bei su jų gyvenamąja realybe susietus, aktualius klausimus, pristatant istorinių temų įvairovę moksleiviai mokomi, kaip reikia ieškoti atsakymų apie istorinius įvykius bei vertinti juos. Plačiau apie šią metodologiją kaip istorinio mąstymo formavimą, supratimo bei istorinės empatijos ugdymą, atsisakant tik mechanizuoto faktinių žinių kaupimo, galima susipažinti studijoje: *Bruce A. VanSledright “The Challenge of Rethinking History Education” (2011).*
2. 5/6 klasėse koncentruojamasi į moksleivio susipažinimą su istorija kaip disciplina ir istorijos mokymąsi kaip pasaulio pažinimo būdą, atveriantį galimybes suprasti ir šiandieną. Šiam tikslui pasiekti didelis dėmesys skiriamas istorinės problemos nustatymui (1) ir istorinių klausimų kėlimui (2), o programoje pateikiamos istorinių siužetų gairės yra tik patarimo pobūdžio, programos rengėjų nuomone atitinkančios programoje

įvardytas nagrinėjamas platesnes temas, tačiau mokytojai bei vadovėlių autoriai turi galimybę rinktis ir kitas, jų nuomone šiuos klausimus aptariančias, istorines temas ir siužetus. Plačiau apie šią probleminių istorinių klausimų kėlimo metodologiją bei jos taikymą, galima susipažinti studijoje: *Nikki Mandel and Bobbie Malone, Thinking like a historian. A framework to enhance and improve teaching and learning. Wisconsin historical society press, 2007.* (ypač: 3rd chapter: pp. 66-108, classroom practice: The Arts of Asking historical questions.)

3. Atnaujinant programą atkreiptas dėmesys į jau keletą dešimtmečių Lietuvoje istorijos didaktikos mokykloje temoje besispecializuojančių mokslininkų publikacijose keltus klausimus ir problemas – dr. Benediktas Šetkus bei dr. Rūta Šermukšnytė vieni iš jų, nuolat pabrėžę vertybinio ugdymo istorijos mokyme problematiką. Būtent vertybinis ugdymas suprantamas kaip itin svarbi 5-6 klasės istorijos programos dalis, kuomet siekiama formuoti turintį savo nuomonę, gebantį kelti klausimus ir pasitikinti savo galimybėmis į juos atsakyti, jaunuolį. Taip pat reaguojant į nuolatinę kritiką istorijos mokymo chronologiniam kartojimui iki šiol vyravusiam 5-12 klasėje, atsisakyta epizodinių kursų 5-6 klasėje, bei derinant su pradinio ugdymo atnaujinamos programos istorijos dalimi, didelis dėmesys skiriamas perėjimui nuo asmeninės ir krašto istorijos prie Lietuvos ir Europos istorijos pažinimo. 5 kl. kursas daugiau orientuotas į Lietuvos istorijos siužetus, bet temomis paliečiama ir Europos istorija kontekstualiai, o 6 klasėje moksleiviai, kurie jau 5-toje klasėje bus įgavę istorijos ir vaizduotės bei istorinės chronologijos pagrindus, gilina ir plečia savo žinojimą konkretesnių kasdienybės istorijos bei kultūros istorijos siužetų pagalba.
4. Atnaujinant 5-6 klasių istorijos mokymo programą atkreiptas dėmesys ir į vieną iš naujausių pavyzdinių ir teigiamo edukologų vertinimo susilaukusių istorijos programų pasaulyje - t.y. Britų Kolumbijos naujausių istorijos mokymo programą, kurioje taip pat išskiriamos esminės probleminės sritys bei pateikiamos gairės užsiėmimams (praktika) arba istorinių siužetų gairės. Plačiau susipažinti su šia programa galite čia: www.curriculum.gov.bc.ca
5. Remiantis dr. Laurynos Rakickienės (VU, Filosofijos fakultetas) bendrųjų programų atnaujintojams parengtu 7-18 metų vaikų ir jaunuolių kognityviosios ir socialinės-emocinės raidos aprašu, atsižvelgtas dėmesys į 11-12 metų vaikų (5-6 klasės) raidos kertinius aspektus, kurie atliepiami atnaujintoje programoje:
  - 1) Vystosi mokslinis, sisteminis, hipotetinis–dedukcinis samprotavimas. Mokosi kelti ir tikrinti hipotezes. Skiria hipotezes ir įrodymus, kurie jas patvirtina arba paneigia. Sistemingai tikrinamos visos galimos problemos sprendimo alternatyvos (nepasiduodama išsėmus akivaizdžiausias galimybes, kaip buvo ankstesniais amžiaus tarpsniais).
  - 2) Gali suvokti ir atsižvelgti į kelių kitų žmonių alternatyvų požiūrį, taip pat suvokti socialinių grupių požiūrį, apmąstyti situacijas iš skirtingų socialinių, kultūrinių perspektyvų. Formuoja nuostatas įvairių socialinių grupių ir institucijų atžvilgiu.

6.1. 5 klasė. Praeitis, dabartis ir istorijos mokslas. Lietuva Europoje: asmuo, bendruomenė, valstybė.

(vienai klasei 74 pamokos (52 pamokos 70 %, 22 pamokos 30 %)

Nr.	Nagrinėjamas aspektas	Istorinių siužetų ar problemų galimos gairės
1. Praeitis, dabartis ir istorijos mokslas		
1.	Laikas istorijoje	<ul style="list-style-type: none"> • Dešimtmetis, amžius, epocha. • Laiko skaičiavimas iki ir po Kristaus. • Europietišškai tradicijai būdinga istorijos periodizacija (epochos) ir kiekvieno laikmečio kertiniai simboliai.
2.	Laiko suvokimas ir skaičiavimas skirtingais istoriniais periodais	<ul style="list-style-type: none"> • Laiko skaičiavimas senosiose civilizacijose: saulės, vandens, ugnies, smėlio laikrodžiai. • Šiuolaikiniai kalendoriai: Julijaus, Grigaliaus ir Mėnulio (musulmonų) kalendoriai. • Šiuolaikinio laiko skirstymo atributų (darbo dienos, savaitgalio, mokslo metų) atsiradimas.
3.	<i>Visi turi savo istoriją:</i> istorijos tyrimų objektas	<ul style="list-style-type: none"> • Istorijos tyrimų objekto pavyzdžiai. Politinės-socialinės erdvės istorija: miesto/miestelio (gimtoji vietovė), valstybės (Lietuva), žemyno (Europa) istorija. • Istorijos tyrimų objekto pavyzdžiai. Politinių-socialinių reiškinių istorija: karo istorija, meno istorija, diplomatijos istorija. • Istorijos tyrimų objekto pavyzdžiai: gyvūnų, pastato, daikto istorija.
4.	Rašytiniai praeities pažinimo šaltiniai ir istorijos rašymas	<ul style="list-style-type: none"> • Rašytinis šaltinis: dokumentas, laikraštis, laiškas, dienoraštis. • Lietuvos archyvų duris pravėrus: praeities pažinimo pirminiai šaltiniai. • Istorinio pasakojimo kūrimas apie save ir apie kitą: skirtingi istorijos rašymo būdai.
5.	Praeitis kaip detektyvas: istorijos pažinimo metodai (būdai)	<ul style="list-style-type: none"> • Susipažinimas su archeologija, antropologija, numizmatika, sfragistika. • Skirtingų sričių mokslininkų bendradarbiavimas surandant Adolfo Ramanausko – Vanago ar Zigmanto Sierakausko palaikus. • Didžiausi Lietuvoje rasti lobiai, jų suradimo istorijos.
6.	Praeities liudininkai mūsų aplinkoje.	<ul style="list-style-type: none"> • Kultūros paveldo esančio artimoje aplinkoje aplankymas ir aptarimas: maldos namai, dvaro sodyba, piliakalnis, kapinės ir kt. • Gyvenamosios aplinkos gatvių pavadinimų istorinė reikšmė ir/ar mokyklos pavadinimo istorija ir reikšmė. • Pasirinkto istorinio paminklo savo mieste ar pasirinktoje Lietuvos vietovėje istorija (atsiradimas, idėja, įgyvendinimas, reikšmė).
7.	Istorinių simbolių, ženklų ir herbų istorija	<ul style="list-style-type: none"> • Herbo kūrimo principai: formų, simbolių ir spalvų prasmės.

		<ul style="list-style-type: none"> Lietuvos vėliavos ir herbo sukūrimų istorijos. Kiti pagrindiniai Lietuvos valstybės simboliai ir jų reikšmė. Gyvenamosios vietos (miesto, miestelio) ir pasirinktai vienos Europos valstybės ar miesto herbų aptarimas.
8.	Istorijos rekonstrukcija	<ul style="list-style-type: none"> Žymiausi Lietuvos ir Europos istorinės rekonstrukcijos klubai ir festivaliai. Senovinių šokių ir dainų atkūrėjai Lietuvoje ir Europoje. Istorinių statinių rekonstravimas ir restauravimas, lietuviški ir pasauliniai pavyzdžiai.
9.	Asmenybių ir įvykių vaizdavimas praeityje: istorinė tikrovė paveikluose, literatūroje, fotografijose ir animacijoje	<ul style="list-style-type: none"> Žymiausi portretai ir fotografijos Lietuvos istorijoje. Žmogaus vaizdavimo taisyklės skirtingais istoriniais periodais. Knygos vaikams, komiksai ir animacija kaip pasaulio ar Lietuvos istorijos pasakojimas. Istorinių knygų vaikams aptarimas. Senovės žmonių kompiuterinis atvaizdų atkūrimas pagal archeologinių ir istorinių tyrimų duomenis.
10.	Muziejus kaip praeities pažinimo vieta	<ul style="list-style-type: none"> Arčiausiai mokyklos esančio muziejaus istorija ir ekspozicija. Žymiausi Lietuvos muziejai ir juose pasakojamos istorijos. Garsiausi ir didžiausi Europos muziejai. Pasirinktinai vieno iš jų nuolatinių ekspozicijų (virtualių) ir jose pasakojamos istorijos aptarimas.
2. Lietuva Europoje: asmuo, bendruomenė, valstybė		
1.	Valdžia ir valstybė istorijoje	<ul style="list-style-type: none"> Valdymo formų panašumai ir skirtumai Senovės pasaulyje: autokratija, demokratija, oligarchija. Vikingų parlamentas – Altingas. Valdymo formų įvairovė šiandieninėje Europoje (karalystės ir respublikos).
2.	Lietuva kaip karalystė ir kunigaikštystė	<ul style="list-style-type: none"> Lietuvos valstybės sukūrimas, Mindaugo ir Mortos karūnavimas. Liepos 6-osios šventė. Gediminas – Vilniaus įkūrėjas ir gediminaičių dinastijos pradininkas. Jogailos ir Vytauto Didžiojo valdymo reikšmė LDK: Lietuvos krikštas, Žalgirio mūšis, valstybės plėtimasis.
3.	Abiejų Tautų Respublika: Lietuvos ir Lenkijos draugystė	<ul style="list-style-type: none"> Liublino unija: kaip veikia dvi valstybės vienoje respublikoje. Gegužės 3-ios Konstitucija ir jos pasaulinė reikšmė.

		<ul style="list-style-type: none"> „Už Jūsų ir Mūsų laisvę”: pasirinkto XVIII-XIX a. sukilėlio (Jokūbas Jasinskis, Berekas Joselevičius, Emilija Pliaterytė, Zigmantas Sierakauskas, Kostas Kalinauskas) istorijos aptarimas.
4.	Kelias į nepriklausomybę (1): Lietuvos Respublika XX a. pr.	<ul style="list-style-type: none"> Laisvo žodžio reikšmė: laikraščių Aušra ir Varpas (ir kito spausdinto žodžio) reikšmė lietuvių nacionaliniam sąjūdžiui. Vasario 16-osios aktas ir demokratinės valstybės statyba. Kazys Grinius ir Antanas Smetona: skirtingos prezidentavimo istorijos.
5.	Antrojo pasaulinio karo baisumai.	<ul style="list-style-type: none"> Antrojo pasaulinio karo žaizdos Europoje: vaikai aukos, vaikai kariai, vaikai karo pramonėje, vaikai karo pabėgėliai. Išgyvenusių vaikų prisiminimai ir liudijimai iš Vilniaus ir Kauno getų. Sibiro tremčių istorijos atradimas per vaikų-tremtinių liudijimus ir prisiminimus. Projekto „Misiją Sibiras” patirtys.
6.	XX a. pradžios Lietuvos herojai: nuo nežinomo kario iki Onos Šimaitės ir Jono Žemaičio – Vytauto.	<ul style="list-style-type: none"> 1919-1920 m. Lietuvos nepriklausomybės karų savanoriai ir kariai, nežinomo kareivio kapas Kaune ir jo istorija. Gelbėti kaimynus, piliečius, žmones: Žydų gelbėtojai Lietuvoje. LLKS partizanų vadų deklaracijos pasirašymo istorija ir jos signatarai (Jonas Žemaitis – Vytautas).
7.	Okupuota Lietuva: gyvenimas sovietmečiu	<ul style="list-style-type: none"> Okupacijos sąvoka. Ką <i>jungė</i> Sovietų sąjunga ir ką reiškia sovietmetis. Asmens laisvės ir teisės nelaisvoje visuomenėje: minties, tikėjimo ir sąžinės laisvės SSRS. Sovietmečio žodynas: deficitas, nomenklatūra ir <i>blatas</i>.
8.	Kelias į nepriklausomybę (2): Lietuvos Respublika XX a. pab.	<ul style="list-style-type: none"> Sąjūdžio Lietuvoje žinutė: mitingai, maršai ir laisvės siekis. 1990 m. kovo 11-osios aktas ir 1991 m. sausio 13-oji: apsiprendimas ir ryžtas nepriklausomybei. Grįžimas į Europą: Lietuva kaip Europos Unijos ir NATO dalis
9.	Lietuva ir lietuviybė pasaulyje	<ul style="list-style-type: none"> „Beigelio kelionė” iš Lietuvos į Niujorką: litvakų pasaulis. Čikaga – svarbus XX a. lietuviybės centras. Pasirinktų pasaulio lietuvių bendruomenių istorija.
10.	Ką pasakoja svarbios XX a. Europos istorijos atminties vietos ir žmonės?	<ul style="list-style-type: none"> Aušvico vartai, Berlyno sienos fragmentas, Černobyliis. <i>Abbey road</i> perėja Londone, Gdansko laivų statykla, Šengenas.

		<ul style="list-style-type: none"> Vaikai XX-XXI a. istorijos kūrėjai, liudininkai, saugotojai: Icchokas Rudaševskis kaip Holokausto tragedijos liudininkas ir auka; Vilma Rudolph kaip pasipriešinimo rasizmui sėkmės istorija; Ignas Šimulionis kaip išsilaisvinusios nepriklausomos Lietuvos kovotojas.
--	--	---

Asmenybės: Mindaugas, Gediminas, Vytautas Didysis, Žygimantas Augustas, Steponas Batoras, Antanas Smetona, Ona Šimaitė, Jonas Žemaitis-Vytautas, Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, Žemaitė, Jonas Basanavičius, Vytautas Landsbergis.

Istorinės sąvokos: epocha, amžius, archeologija, antropologija, numizmatika, monarchija, respublika, revoliucija, krikščionybė, litvakai, getas, okupacija, sovietmetis.

6.2. 6 klasė. Lietuva Europoje: istorija kasdienybėje. Lietuva Europoje: kultūra ir visuomenė.

(vienai klasei 74 pamokos (52 pamokos 70 %, 22 pamokos 30 %))

Nr.	Nagrinėjamas aspektas	Istorinių siužetų ir problemų galimos gairės
		1. Lietuva Europoje: istorija kasdienybėje
1.	Vienos dienos istorija	<ul style="list-style-type: none"> XIII a. amatininko diena Kernavėje. Istorinė realybė P. Breigelio (galima rinktis ir kitus dailininkus) paveiksluose. Fabriko darbininko paauglio diena Anglijoje industrinės revoliucijos metu.
2.	Žmogaus gyvenamoji erdvė istorijoje: namas, kaimas ir miestas	<ul style="list-style-type: none"> Gyvenamasis būstas: Senovės Egipte, piliakalnių gyvenvietėse Lietuvoje, XIX a. Vilniuje. Viduramžių miesto tipinis planas ir svarbiausi pastatai. Štetlai kaip specifinė Rytų Europos žydų gyvenamoji erdvė.
3.	Naminių gyvūnų istorija	<ul style="list-style-type: none"> Laukinių gyvūnų prisijaukinimas priešistoriniais laikais. Naminiai gyvūnai Lietuvos valdovų dvaruose. Žirgo, jaučio, šuns ir katės reikšmė istorijoje.
4.	Gamtos istorija ir istorija gamtoje	<ul style="list-style-type: none"> Senųjų amatų ir medžioklės istorija. Gamtinės katastrofos istorijoje, kurios keitė pasaulį. Istorinė raudonoji knyga (dėl žmonių veiklos išnykę gyvūnai ir augalai).
5.	Istorinė virtuvė	<ul style="list-style-type: none"> Pirmųjų gyventojų dabartinėje Lietuvos teritorijoje maistas. Atskirų augalų reikšmė žmonijos istorijai (bulvės, pomidorų, kavamedžio ar kito pasirinkto atvejo istorija). Skirtingų tautų virtuvės Lietuvoje.

6.	Sveikata, ligos ir higiena	<ul style="list-style-type: none"> • Žmogaus gyvenimo trukmės ilgėjimas istorinėje perspektyvoje. • Didžiosios istorinės pandemijos Europoje ir jų pamokos. • Vandetiekis kaip vienas svarbiausių civilizacijos pasiekimų.
7.	Daiktų, kurie mus supa, istorija	<ul style="list-style-type: none"> • Didieji išradimai istorijoje: ugnies prisijaukinimas, ratas, kompasas, elektros lemputė. • Artimoje aplinkoje esančių daiktų sukūrimo istorija: kompiuteris, šaldytuvas, televizorius. • „Išnykę“ daiktai: šiandien nebenaudojamų daiktų išradimo ir panaudos istorijos (audio kasetė, telefonų knyga, žarijų lygintuvas).
8.	Žaidimų ir sporto istorija	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikiškų (pasirinktinai) žaidimų istorija. • Olimpinių žaidynių istorijos bruožai (Antikoje ir šiais laikais). • Futbolo sėkmės istorija Europoje ir krepšinio Lietuvoje.
9.	Mados istorija	<ul style="list-style-type: none"> • Pasirinktų drabužių istorija. • Pagrindinių epochų madų istorijos bruožai. • XX a. Europos paauglių madų pavyzdžiai (šaltiniai).
10.	Jausmai ir emocijos istorijoje: meilė, džiaugsmas, liūdesys, atjauta	<ul style="list-style-type: none"> • Senovės graikų komedijos ir tragedijos. • Meilės istorijos: Barbaros Radvilaitės ir Žygimanto Augusto, S. Kymantaitės ir M. K. Čiurlionio. • Karalius Saulė - puikybės istorija, Raudonasis kryžius – atjautos organizacija.
2. Lietuva Europoje: kultūra ir visuomenė		
1.	Knygos ir rašto istorija	<ul style="list-style-type: none"> • Senųjų civilizacijų rašto pavyzdžiai, abėcėlių istorija. • Lietuviško rašto atsiradimas ir kitų kalbų (rašto) paplitimas Lietuvos teritorijoje. • Pirmųjų Lietuvos knygų istorijos: pirmoji knyga išleista Lietuvoje, pirmoji lietuviška knyga, pirmoji Lietuvos istorija, pirmoji grožinė knyga lietuvių kalba, pirmoji knyga vaikams, pirmieji laikraščiai ir t.t.
2.	Mokslo, mokyklos ir universiteto reikšmė visuomenei	<ul style="list-style-type: none"> • Pirmosios mokyklos LDK. • Universitetų atsiradimas Europoje ir jų reikšmė. • Astronomų (ir kiti mokslininkų) atradimai ir darbai Vilniaus universitete XVII-XVIII a.

3.	Didieji Lietuvos miestai -Vilnius, Kaunas ir Klaipėda - Lietuvos kultūros istorijoje	<ul style="list-style-type: none"> • Vilnius –daugiakultūriškumo istorija. • Kaunas – laikina, bet modernioji sostinė. • Klaipėda – jūros reikšmė valstybei.
4.	Tikėjimų įvairovė Lietuvoje I	<ul style="list-style-type: none"> • Jėzaus Kristaus istorija ir jos istoriškumo klausimas: krikščionybė. • Krikščioniškos konfesijos ir jų maldos namai Lietuvoje. • Šv. Kazimiero istorija (ar kito šventojo, susijusio su Lietuva).
5.	Tikėjimų įvairovė Lietuvoje II	<ul style="list-style-type: none"> • Pagoniškas tikėjimas ir baltų mitologija. • Judaizmo Lietuvoje ir Vilniaus Gaono istorija. • Lietuvos totoriai: islamas.
6.	Litė bei jos kultūros lobynai	<ul style="list-style-type: none"> • Jidiš kultūra Lietuvoje ir Rytų Europoje: YIVO fenomenas. • Daktaro Aiskaudos prototipo – vilniečio Cemacho Šabado - istorija. Žymiausių pasaulio litvakų istorijos. • Lietuvos žydų kultūros paveldas artimoje aplinkoje: maldos namai, kultūros ir prekybos vietos, švietimo įstaigos.
7.	Prekyba ir verslai	<ul style="list-style-type: none"> • Šilko ir Gintaro prekybiniai keliai. • Žymiausieji Lietuvos verslininkai: Chaimas ir Jokūbas Frenkeliai, Juozas ir Jonas Vailokaičiai, Juozas Kazickas. • Tarpukario Lietuvos sėkmingiausias eksportas: sviestas ir bekonas.
8.	Grožio suvokimas istorijoje	<ul style="list-style-type: none"> • Žmogaus grožis Antikinėje skulptūroje. • Pasirinkto vieno iš didžiųjų Renesanso (ar kitos epochos) dailininkų darbų apžvalga ir analizė istoriniame kontekste. • Bona Sforca kaip Renesanso kultūros šauklė LDK: aprangos ir etiketo naujovės ir keistenybės.
9.	Svarbiausi Lietuvos meno kūriniai istorijoje	<ul style="list-style-type: none"> • Pirmoji opera „Elenos pagrobimas” Valdovų rūmuose XVII a. ir pirmoji lietuviška opera „Birutė” XX a. pr. • M. K. Čiurlionio simbolizmo dailė ir J. Zikaro skulptūra „Laisvė”. • M. K. Oginskio „Polonezas“, Vinco Kudirkos „Tautiška giesmė“ ir Eurikos Masytės „Laisvė” – skirtingų lūžinių Lietuvos istorijos garsiniai simboliai.

10.	Šventinės Europos tradicijos	<ul style="list-style-type: none"> • Vienos valsas, Venecijos kaukių karnavalas, Kanų kino festivalis ir Ispanijos korida (ir jos kontraversijos) kaip Europos kultūros simboliai. • Lietuvos ir Lenkijos Vėlinės ir Airijos <i>helouynas</i> – panašūs, bet skirtingi. • Istorinės šventės (atmintinos dienos) Lietuvoje ir Europoje (Prancūzija - liepos 14-oji, Airija - kovo 17-oji, Švedija - birželio 6-oji ir pan., Lietuva – sausio 13 –oji, birželio 14-oji, rugpjūčio 23-ioji, lapkričio 23-oji ir t.t.).
-----	------------------------------	--

Asmenybės: Jėzus Kristus, Bona Sforca, Martinas Liuteris Kingas, Romas Kalanta, Tadas Kosciūška, Vilniaus Gaonas, M.K. Čiurlionis, Mykolas Riomeris, Martynas Mažvydas, Šv. Kazimieras, Vincas Kudirka.

Istorinės sąvokos: civilizacija, Antika, Renesansas, pagonybė, krikščionybė, islamas, judaizmas, inkunabulas, imperija, štetlas, Šiaurės Jeruzalė, *graždanka*.

6.3. 7 klasė. Senovės istorija.

(vienai klasei 74 pamokos (52 pamokos 70 %, 22 pamokos 30 %))

Nr.	Tema	Nagrinėjamas aspektas
1. Senovės istorija		
1.	Priešistorė: pirmųjų žmonių pajieškos.	<ul style="list-style-type: none"> • Priešistorės žmonių gyvenimo sąlygos, jų kaita: žmonių protėviai Afrikoje, Azijoje, atsikraustymas į Europą; tikėjimas, atradimai, kasdienio gyvenimo bruožai. Neolito revoliucija. • Pirmieji gyventojai Lietuvoje: Lietuvos gamtinės sąlygos; gyventojų verslai, išradimai, tikėjimas, kasdienio gyvenimo bruožai.
2.	Senovės istorija. Įvadas.	<ul style="list-style-type: none"> • Civilizacijos apibrėžimas ir esminiai bruožai. Pirmųjų civilizacijų susikūrimo priežastys, regionai, gamtos sąlygos, pagrindiniai lūžiai ir raidos etapai.
3.	Valstybės ir valdžios santykis senovės Rytų civilizacijose.	<ul style="list-style-type: none"> • Mesopotamijos civilizacija: valstybių politinė raida, valdymas, santykiai su kaimynais, Mesopotamijos nukariavimas/užkariavimas. • Egipto valstybės susikūrimas: Egipto suvienijimas, faraono valdžia, santykiai su kaimynais, Egipto valstybės žlugimas.
4.	Visuomenė prie didžiųjų upių.	<ul style="list-style-type: none"> • Šumerų ir egiptiečių visuomenės: gyventojų socialinė struktūra, verslai, gyventojų kasdienybė.

5.	Religija ir kultūrinis palikimas.	<ul style="list-style-type: none"> Mesopotamijos religinis ir kultūrinis gyvenimas: šumerų religija ir dievai; raštas, mokyklos, mokslo žinios (matematika, astronomija, astrologija, medicina), literatūra, architektūra; išradimai (ratas, keramika, karo vežimai). Egiptiečių religinis ir kultūrinis gyvenimas: egiptiečių pasaulio suvokimas, religija, dievų vaizdavimas, Egipto architektūra, (piramidės, šventyklos), raštas, papirusas, mokslo žinios, skaičiavimo sistema, menas (skulptūros, tapyba), švietimo sistema.
6.	Žydai: ar vieno Dievo religija vienija tautą?	<ul style="list-style-type: none"> Žydų įsikūrimas Pažadėtoje, Egipto nelaisvė, Mozė ir Dešimt Dievo įsakymų, judaizmo religija, žydų papročiai, kultūrinis palikimas.
7.	Antikos civilizacijos – Europos istorijos pradžia. Valstybės ir valdžios santykis Antikos pasaulyje.	<ul style="list-style-type: none"> Senovės Graikijos civilizacijos pradžia, miestų – valstybių susikūrimas ir valdymas: Spartos aristokratinis valdymas, Atėnų demokratija. Graikų kolonizacija. Graikų persų karai. Aleksandro Didžiojo užkariavimai, imperijos valdymas. Romos civilizacijos pradžia: Romos miesto įkūrimas, karalystės laikotarpis, Romos respublikos laikotarpis, valdžios struktūra, teritorijos plėtimas, Apeninų pusiasalio užkariavimai, karai su Kartagina, respublikos žlugimas. Romos imperija: principato įvedimas, imperatoriaus valdžios susiformavimas, imperijos plėtimasis, užkariavimai, barbarų puolimai, Romos imperijos padalijimas ir žlugimas.
8.	Graikijos ir Romos visuomenė.	<ul style="list-style-type: none"> Graikų ir romėnų visuomenės struktūra, piliečių ir ne piliečių gyvenimas, ūkis ir prekybiniai ryšiai, buitės ir papročiai.
9.	Religija ir kultūra.	<ul style="list-style-type: none"> Graikų religija, dievai, herojai, graikų mitai, pasaulio suvokimas, olimpinės žaidynės; filosofija, graikų teatras, tragedijos, komedijos, literatūra, mokslo žinios, helenizmo kultūra. Romėnų religija, dievų panteonas, švietimo sistema, mokslo žinios, romėnų kultūros laimėjimai (filosofija, literatūra, teise), architektūrinis palikimas, Krikščionybės atsiradimas ir plitimas, įsitvirtinimas Romos imperijoje.
10.	Paveldas ir atmintis.	<ul style="list-style-type: none"> Senųjų civilizacijų kultūriniai ženklai ir įtaka šiandieniniame pasaulyje, svarbiausias materialusis ir nematerialusis paveldas. Paskutiniai Senovės civilizacijų tyrinėjimai. Antika Lietuvos istorijoje ir kultūroje.

11.	Baltų gentys.	<ul style="list-style-type: none"> Baltų genčių susiformavimas: baltų genčių gyvenamoji teritorija, rašytinės žinios apie baltus, verslai, karyba, religija. Šiandieniniai (archeologiniai) baltų istorijos tyrinėjimai.
<p><i>Rekomenduojamos papildomos temos: Žmogaus kilmės teorijos. Istorijos/archeologijos šaltiniai suteikiantys žinių nagrinėjant priešistorės laikotarpį. Kinijos civilizacija: civilizacijos susikūrimas ir reikšmingiausi šios civilizacijos laimėjimai. Pasaulio stebuklai sukurti Rytų civilizacijose. Piliečių padėtis senovės graikų ir romėnų visuomenėse. Romos respublikos ir imperijos politinio gyvenimo panašumai ir skirtumai. Skirtumai tarp senovės religijų ir krikščionybės. Penki iš septynių pasaulio stebuklų. Baltų ryšiai su antikios civilizacijomis. Gintaro kelias.</i></p>		

Asmenybės: Dovydas, Hamurapis, Kleopatra, Menas, Mozė, Nefertitė, Saliamonas, Homeras, Herodotas, Periklis, Darijus I, Aleksandras Didysis, Sokratas, Platonas, Aischilas, Sofoklis, Euripidas, Aristofanas, Aristotelis, Hanibalas, Julijus Cezaris, Oktavianas Augustas, Konstantinas Didysis, Ciceronas, Vergilijus, Ovidijus, Markas Aurelijus.

Istorinės sąvokos: civilizacija, Mesopotamija, imperija, zikuratas, faraonas, piramidė, mumija, sarkofagas, papirusas, politeizmas, dekalogas, tora, monoteizmas, Šventasis Raštas, demokratija, aristokratas, oligarchas, teokratija, polis, orakulas, oratorius, kolonizacija, kolonija, falanga, mitologija, filosofija, tragedija, komedija, amfiteatras, forumas, pilietis, patricijai, plebėjai, magistratas, senatas, karalystė, respublika, imperija, diktatūra, principatas, vergas, bazilika, pontifikas, terma, mesijas, apaštalas, katakombos, vandalas.

6.4. 8 klasė. Viduramžiai ir ankstyvieji naujieji laikai

(vienai klasei 74 pamokos (52 pamokos 70 %, 22 pamokos 30 %))

Nr.	Tema	Nagrinėjamas aspektas
1. Viduramžiai		
1.	Viduramžiai. Įvadas	<ul style="list-style-type: none"> Viduramžių sąvoka ir esminiai bruožai, chronologija. Viduramžiai ir Lietuva. Pasaulis už Viduramžių Europos ribų.
2.	Valstybė ir valdžia viduramžiais.	<ul style="list-style-type: none"> Valstybės ir valdžios bruožai bizantiškame ir islamo pasaulyje. Europos valstybių politinė raida nuo susikaldymo iki centralizacijos: Frankų valstybė; Šv. Romos imperija; Kijevo Rusia; Anglija ir Prancūzija. Krikščioniškas pasaulis: Didžioji Rytų schizma, bažnytinės ir pasaulietinės valdžios kova, krikščionių bažnyčių organizacija, krikščionybės reikšmė Europos integralumui. Kryžiaus žygių epocha. Lietuvos valstybės susikūrimas, krikščionybės priėmimas, politinė raida, santykiai su kitomis šalimis iki Liublino unijos.

3.	Viduramžių visuomenė	<ul style="list-style-type: none"> • Feodalizmo samprata ir raida, feodalinis ūkis. • Viduramžių Europos visuomenės struktūra: luomai. • Viduramžių žmogaus mąstymas ir kasdienis gyvenimas Europoje ir Lietuvoje.
4.	Viduramžių kultūra.	<ul style="list-style-type: none"> • Bizantiškosios ir islamiškosios kultūros poveikis Europos kultūrai. • Viduramžių Europos kultūra: riterių kultūra, lotyniškoji raštija, filosofija, universitetų atsiradimas, mokslas, menas (romanika, gotika). • Europėjančios Lietuvos kultūros bruožai.
5.	Paveldas ir atmintis.	<ul style="list-style-type: none"> • Viduramžių epochos materialusis ir nematerialusis paveldas šiuolaikinėje visuomenėje Europoje ir Lietuvoje.
2. Ankstyvieji naujieji laikai.		
6.	Ankstyvieji naujieji laikai. Įvadas.	<ul style="list-style-type: none"> • Ankstyvieji naujieji laikai: Ankstyvųjų naujųjų laikų sąvoka ir esminiai bruožai, chronologija. • Geografiniai atradimai ir kolonizacija: teigiamos ir neigiamos pasekmės.
7.	Ankstyvųjų naujųjų laikų valstybės ir valdymas	<ul style="list-style-type: none"> • Absoliutizmo atsiradimas ir įsitvirtinimas Europoje (Prancūzijos pavyzdys). • Liublino unija ir jos priežastys, LDK savarankiškumo klausimas. Valstybės valdymas po Liublino unijos. • Abiejų Tautų Respublikos politinė raida, santykiai su kaimynais, karai su Švedija ir Maskva, XVII a. vidurio „Tvanas“, Šiaurės karas.
8.	Ankstyvųjų naujųjų laikų visuomenė	<ul style="list-style-type: none"> • Svarbiausi ūkio vystymosi Europoje ir LDK aspektai; kapitalistinių santykių radimasis (Olandijos pavyzdys). • Ankstyvųjų naujųjų laikų žmogaus mąstymas ir kasdienis gyvenimas Europoje ir LDK.
9.	Kultūra.	<ul style="list-style-type: none"> • Renesansas Europoje ir LDK: pasaulėžiūra, epochos asmenybės, idėjos, kūriniai. • Reformacija Europoje ir LDK. • Lietuvos Statutų sudarymas ir Vilniaus universiteto įsteigimas.

		<ul style="list-style-type: none"> • Katalikiškoji reforma ir barokas: pasaulėžiūra, epochos asmenybės, idėjos, kūriniai, Vilniaus baroko fenomenas. • Religinė pakanta ir religinės priešpriešos Europoje ir LDK; Brastos bažnytinė unija.
10.	Paveldas ir atmintis	<ul style="list-style-type: none"> • Vakarų Europos iškilimas ir dominavimo pasaulyje problema. • Ankstyvųjų Naujųjų laikų epochos materialusis ir nematerialusis paveldas šiuolaikinėje visuomenėje Europoje ir Lietuvoje (Vilniaus barokas).
<p><i>Rekomenduojamos temos: Vikingų/normanų žygių reikšmė Europos žemynui, Šventosios Romos imperija, Mongolų-totorių užkariavimų pasekmės Europos valstybėms, Kinijos civilizacijos pasiekimai ir kultūra, Senosios Amerikos civilizacijos (majų, inkų ar actekų), Anglijos revoliucija, Prūsijos valstybės iškilimas, Rusijos imperijos susikūrimas, Arabų pasaulis.</i></p>		

Asmenybės: Justinianas, Mahometas, Karolis Didysis, Urbonas II, Žana d' Ark, Mindaugas, Gediminas, Vytautas, Jogaila, Jadvyga, J. Gutenbergas, Dante Aligjeris, Tomas Akvinietis, Leonardas da Vinčis, Mikelandželas, Mikalojus Kopernikas, Ignacas Lojola, Galileo Galilėjus, Vaskas de Gama, Kristupas Kolumbas, Martynas Liuteris, Žanas Kalvinas, Bona Sforca, Martynas Mažvydas, Mikalojus Daukša, Motiejus Kazimieras Sarbievijus, Žygimantas Augustas, Barbora Radvilaitė, Steponas Batoras, Jonas Kristupas Glaubicas, Elžbieta I-oji, Makiavelis, Rišeljė, Mikalojus Kristupas Radvila Našlaitėlis, Leonas Sapiega, Albertas Goštautas, Jonas Karolis Chodkevičius, Zigmantas Vaza.

Sąvokos: renesansas, humanizmas, reformacija, katalikiškoji reforma, barokas, liuteronai, kalvinistai, anglikonai, jėzuitai, statutas, universitetas, valakas, seimas, etmonas, kancleris, vaivada, islamas, musulmonas, alodas, feodas, feodalizmas, beneficija, vasalas, senjoras, cechų, gildija, luomas, baudžiava, baudžiauninkas, Magdeburgo teisė, abatas, vienuolynas, inkvizicija, erezija, unija, vienuolių ordinas, privilegija, medievistika.

6.5. 9 klasė. Naujieji laikai.

(vienai klasei 74 pamokos (52 pamokos 70 %, 22 pamokos 30 %))

Nr.	Tema	Nagrinėjamas aspektas
1. Naujieji laikai		
1.	Naujieji laikai. Įvadas	<ul style="list-style-type: none"> • Naujųjų laikų sąvoka ir esminiai bruožai, chronologija, esminiai lūžiai ir problemos, ATR santykis su Europa.

2.	Apšvietos idėjos ir jų įtaka valstybių politiniam gyvenimui	<ul style="list-style-type: none"> • Apšvietos epochos idėjos. • JAV revoliucija. • Prancūzijos revoliucija. • Abiejų Tautų Respublika nuo XVIII a. vidurio iki XVIII a. pab.: valstybės padalinimai, Ketverių metų seimas, T. Kosciuškos sukilimas, valstybės panaikinimas.
3.	Apšvietos laikotarpio visuomenė ir kultūra	<ul style="list-style-type: none"> • Pokyčiai švietimo ir mokslo srityje Europoje ir ATR. • Klasicizmo epocha: kultūra ir menas.
4.	XIX a. politinė Europa	<ul style="list-style-type: none"> • Napoleono epocha ir Vienos kongresas, prancūzmetis Lietuvoje. • XIX a. lietuvių ir lenkų sukilimai. • XIX a. politinės ideologijos: liberalizmas, konservatizmas, socializmas. • Nacionaliniai sąjūdžiai Europoje: Tautų pavasaris, nacionalinių valstybių kūrimasis (Italija ir Vokietija), XIX a. pab. – XX a. pr. lietuvių nacionalinis sąjūdis – savimonės formavimasis, Lietuvos politinių srovių ir partijų kūrimasis, Didysis Vilniaus Seimas. • Imperializmo epocha: pasaulinės Britų imperijos susikūrimas ir raida.
5.	XIX a. visuomenė	<ul style="list-style-type: none"> • Pramonės perversmas, urbanizacija, kapitalizmo įsitvirtinimas Europoje ir JAV. • Socialinės struktūros pokyčiai Europos visuomenėje, kasdieninio gyvenimo pasikeitimai, baudžiavos panaikinimas Lietuvoje, Europos ir Lietuvos gyventojų migracija. • Prūsijos lietuvių ir Amerikos lietuvių gyvenimas ir jų ryšiai su Lietuva.
6.	Modernusis pasaulis ir masinės kultūros radimasis XIX – XX a. pr.	<ul style="list-style-type: none"> • Kultūros pokyčiai XIX a. – XX a. pr. Europoje ir Lietuvoje: romantizmas, realizmas, modernizmas. • Kultūra ir nacionalinis lietuvių sąjūdis: Vilniaus universitetas XIX a. pr., katalikų bažnyčios veikla XIX a. (vysk. M. Valančiaus epocha), knygnešių laikai, XX a. pr. kultūrinis pakilimas. • Masinės kultūros gimimas Europoje: fotografija, kinas, spauda, pokyčiai laisvalaikyje.
7.	Pirmasis pasaulinis karas.	<ul style="list-style-type: none"> • Pirmasis pasaulinis karas: karo priežastys ir eiga. • Rusija XX a. pradžioje: 1917 vasario revoliucija ir bolševikų perversmas. • Lietuva Pirmojo karo metu ir Nepriklausomos valstybės atkūrimas: Vokietijos okupacinis režimas, Vilniaus konferencija ir Vasario 16-osios Aktas.

8.	Paveldas ir atmintis	<ul style="list-style-type: none"> • LDK paveldo dalybos, gente lituanus, natione polonus problematika, Gegužės 3-ios Konstitucijos atmintis. • Svarbiausios lietuvių nacionalinio sąjūdžio atminties vietos, svarbiausias XVIII-XIX a. materialusis ir nematerialusis paveldas Lietuvoje.
<p><i>Rekomenduojamos temos: XIX a. JAV istorija, XIX a. Lotynų Amerikos istorija, XIX a. Japonijos istorija, Afrikos istorija, XIX-XX a. sandūros Europos kultūros sostinės: Viena, Paryžius, Londonas, Prūsijos valstybės iškilimas, Rusijos imperija XVIII a.</i></p>		

Asmenybės: Dž. Lokas, Ž. Ž. Ruso, Š.L. Monteskje, Liudvikas XVI, St. A. Poniatovskis, T. Kosciuška, J. Jasinskis, L. Gucevičius, M. Počobutas, M. Robespjeras I. Kantas, Frydrichas Didysis, K. Donelaitis, Napoleonas Bonapartas, K. Meternichas, Bismarkas, karalienė Viktorija, S. Daukantas, M. Valančius, J. Žemaitė, Maironis, V. Kudirka, J. Basanavičius, M. K. Čiurlionis, Z. Sierakauskas, K. Kalinauskas, A. Mickevičius, D. Garibaldi, A. Smetona, S. Kairys, A. Voldemaras, V. Vilsonas, II, V. Leninas, Marie Curie, F. Šopenas, T. Džefersonas, V. Van Gogas, F. Dostojevskis.

Sąvokos: rusifikacija, civilinis kodeksas, nacionalizmas, kapitalizmas, Apšvieta, Edukacinė komisija, imperializmas, rekvizicijos, komunizmas, pozicinis, manevrinis karas, tautų apsisprendimas, frontas.

6.6. 10 klasė. Naujausieji laikai (1918 m. - dabartis)

(vienai klasei 74 pamokos (52 pamokos 70 %, 22 pamokos 30 %))

Nr.	Tema	Nagrinėjamas aspektas
1. Naujausieji laikai (1918 m. - dabartis)		
1.	Naujausieji laikai (1918 m. - dabartis). Įvadinė tema	<ul style="list-style-type: none"> • Esminiai naujausiųjų laikų bruožai: Lietuvos santykis su Europa ir Europos santykis su pasauliu.
2. Tarpukario Europa		
2.	Tarpukario Europa: tarp demokratijos ir totalitarizmo	<ul style="list-style-type: none"> • Paryžiaus taikos konferencija ir Versalio taikos sutartis. • Demokratinė Europa: Prancūzijos, Čekoslovakijos ir Didžiosios Britanijos politinė raida. • Lietuvos politinė raida tarpukariu: Nepriklausomybės karas, Steigiamasis seimas ir parlamentarizmo raida, Klaipėdos krašto prijungimas. • Autoritarinė Europa: fašistinė Italija, autoritarinių režimų įsigalėjimas Lenkijoje, Latvijoje ir Estijoje. • 1926 m. valstybės perversmas, A. Smetonos autoritarinio valdymo bruožai. • Totalitarinė Europa: komunistinės SSRS ir nacistinės Vokietijos politinė raida.

3.	Tarpukario visuomenė: tarp karų ir krizių	<ul style="list-style-type: none"> • Europa po Pirmojo pasaulinio karo: karo padariniai ir ekonomikos situacija Vokietijoje, Prancūzijoje ir Lietuvoje. • Lietuvos visuomenė tarpukariu: švietimo reformos; žemės reforma, kooperacija ir pramonė; kaimas, miestelis ir miestas; ekonominė emigracija. • Didžioji pasaulinė ekonominė krizė ir jos poveikis visuomenei: JAV, Vokietijos ir Lietuvos pavyzdžiai.
4.	Tarpukario kultūrinis gyvenimas:	<ul style="list-style-type: none"> • Kultūros raida tarpukariu: modernizmo suklestėjimas ir masinė kultūra. • Kultūra ir politika: kultūros raida totalitarinėse ir demokratinėse valstybėse (Vokietijos ir Prancūzijos atvejai). • Lietuvos kultūrinis gyvenimas tarpukariu: kultūriniai sąjūdžiai, Kauno modernizmo architektūra, spauda ir radijas.
3. Antrasis pasaulinis karas		
5.	Antrasis pasaulinis karas	<ul style="list-style-type: none"> • Antrojo pasaulinio karo priežastys ir pradžia: Miuncheno konferencija, Ribentropo - Molotovo paktas, Lenkijos okupacija, Žiemos karas, Prancūzijos sutriuškinimas. Pirmoji sovietinė Lietuvos okupacija: Savitarpio pagalbos sutartis, SSRS ultimatumas ir okupacija, sovietizacija ir represijos. • Karo eiga 1941 - 1943 m.: Rytų frontas ir karas Šiaurės Afrikoje, antihitlerinės koalicijos sudarymas, Teherano konferencija. Nacistinė Lietuvos okupacija: 1941 m. Birželio sukilimas, nacių okupacinis režimas Lietuvoje. • Holokaustas Europoje ir Lietuvoje. • Karo kasdienybė: koncentracijos ir karo belaisvių stovyklos, fronto kasdienybė, miestų bombardavimas, moterys kare, kolaboravimas ir pasipriešinimas nacių okupuotose šalyse, karo pabėgėliai. • Antrojo pasaulinio karo pabaiga ir padariniai: Antrasis frontas, Krymo (Jaltos) konferencija, Vokietijos pralaimėjimas, Potsdamo konferencija, Japonijos kapituliacija, karo politiniai padariniai. Niurnbergo procesas. Lietuvos sovietinė reokupacija.
4. Pasaulis po geležine uždanga		
6.	Šaltojo karo laikotarpis	<ul style="list-style-type: none"> • Nauja galių pusiausvyra pasaulyje ir Šaltojo karo pradžia: Trumeno doktrina, Maršalo planas, karinių blokų susikūrimas (NATO ir VSO).

		<ul style="list-style-type: none"> • Sovietinis teroras ir pasipriešinimas: gyventojų deportacijos, Lietuvos partizanų karas su SSRS (1944-1953). • Europa už geležinės uždangos: SSRS politinė raida ir Socialistinio lagerio krizės: Vengrija 1956, Čekoslovakija 1968 • Šaltojo karo bruožai: ginklavimosi varžybos (atominis ginklas), įtampos (Karibų krizė) ir konfliktai (Vietnamo ir Afganistano karai). • Lietuvos laisvinimo byla Vakaruose. • SSRS suirimas: visuotinė krizė ir pertvarka, socialistinio bloko griūtis, Lietuvos persitvarkymo sąjūdis ir nepriklausomybės paskelbimas.
7.	Pasaulis tarp kapitalizmo ir socializmo/komunizmo	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomikos raidos tendencijos: Vakarų demokratinio pasaulio ir komunistinės SSRS pavyzdžiai. • Vakarų Europos ekonominė integracija ir Gerovės valstybės radimasis. • Sovietų Lietuvos visuomenė: susitaikymas, prisitaikymas, pasipriešinimas. Sovietinė Lietuvos urbanizacija, industrializacija. • Universaliosios žmogaus teisių doktrinos plėtra pasaulyje.
8.	Kultūra	<ul style="list-style-type: none"> • Masinė ir elitinė kultūra bei vartotojiška visuomenė Vakarų pasaulyje: naujosios kultūros formos, žymiausi kūrėjai bei jų darbai. • Kultūros ir meno būklė Sovietų Lietuvoje: ideologija, cenzūra, alternatyva.
5. Globalusis pasaulis		
9.	Iššūkiai šiuolaikiniam pasauliui	<ul style="list-style-type: none"> • Naujoji pasaulio tvarka: JAV dominavimas, Europinė integracija ir komunistinės Kinijos iškilimas. • Globalaus pasaulis: technologinė revoliucija ir interneto sklaida, visuotinas gyvenimo lygio kilimas ir pasaulinė skurdo problema, terorizmas. • Posovietinės visuomenės transformacija ir Lietuvos kelias į EuroAtlantines organizacijas.
10.	Paveldas ir atmintis	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Karai</i> dėl XX a. pasaulinių karų atminties: ar tik nugalėtojai rašo istoriją? • Lietuviško pasaulio paveldas už Lietuvos ribų. • <i>Sunkus</i> totalitarinių režimų paveldas: materialusis ir nematerialusis palikimas Lietuvoje.

Rekomenduojamos temos: Ispanijos pilietinis karas ir F. Franko diktatūra; Kolonijinė sistema tarpukariu ir jos žlugimas po Antrojo pasaulinio karo, Kinija XX a. II pusėje, Izraelio valstybės susikūrimas ir įsitvirtinimas, Jaunimo kultūra Vakarų pasaulyje ir Sovietų

Lietuvoje: idėjos, subkultūra, protestai, Jugoslavijos karai, Ruandos genocidas, Posovietinės Rusijos istorija, Berlynas Šaltojo karo metais, Skandinavija XX amžiuje, Arabų pasaulis ir islamas XX a. II pusėje, Korėjos karas ir jo pasekmės, augančios galybės: Indija, Brazilija, Iranas, Kosmoso „užkariavimas“.

Asmenybės: V. Vilsonas, Ž. Klemanso, D. Loidas Džordžas, J. Stalinas, B. Musolinis, A. Hitleris, A. Stulginskis, K. Grinius, F. Bortkevičienė, E. Galvanauskas, K. Ladyga, S. Žukauskas, M. Kubiliūtė, M. Sleževičius, T. Masarykas, K. Ulmanis, K. Petsas, J. Pilsudskis, Š. De Golis, F. Ruzveltas, V. Čerčilis, J. Ribentropas, V. Molotovas, T. Manas, Dž. Orvelas, A. de Sent-Egziuperi, I. Bergmanas, Č. Čaplinas, G. Garbo, St. Cveigas, J. Tūbelis, J. Paleckis, G. Petkevičaitė-Bitė, V. Landsbergis – Žemkalnis, J. Keliuotis, O. Šimaitė, Č. Milošas, J. Miltinis, J. Zikaras, St. Darius. S. Girėnas, S. Čiurlionienė, J. Ambrzevičius, H. Arendt, A. Frank, M. Šagalas, H. Trumenas, K. Adenaueris, R. Šumanas, A. Sniečkus, N. Chruščiovas, L. Brežnevas, M. Gorbačiovas, DŽ. Kenedis, J. Žemaitis-Vytautas, A. Ramanauskas-Vanagas, J. Daumantas-Lukša, L. Valensa, S. Tamkevičius, R. Kalanta, L. Asanavičiūtė, A. Terleckas, St. Lozoraitis, J. Mekas, J. Lenonas, M. Gimbutienė, V. Adamkus, V. Landsbergis, A. Brazauskas, D. Grybauskaitė, B. Jelcinas, A. Merkel, Jonas Paulius II, T. Matulionis, M. Romeris, A. Gustaitis, F. Kriaučiūnas, A. J. Greimas.

Istorinės sąvokos: autoritarizmas, bolševikai, totalitarizmas, Didžioji depresija, fašizmas, nacizmas, ateizmas, dučė, fiureris, propaganda, Gulagas, kolektyvizacija, deportacijos, industrializacija, Trečiasis reichas, antisemitizmas, anšliusas, ultimatas, de jure, de facto, bermontininkai, paktas, okupacija, aneksija, parlamentarizmas, totalinis karas, mobilizacija, getas, rezistentas, Holokaustas, kolaborantas, stribas, restitucija, tribunolas, Šaltasis karas, Geležinė uždanga, urbanizacija, deficitas, ateizmas, Helsinkio grupė, korupcija, globalizacija.

7. Pasiekimų vertinimas

8. Pasiekimų lygių požymiai

8.1. 5-6 klasės

8.2. 7- 8 klasės

	I pasiekimų lygis	II pasiekimų lygis	III pasiekimų lygis	IV pasiekimų lygis
	1. Istorinės raidos supratimas			

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

1.1. Įvykių, procesų, reiškinių priežastys ir padariniai	Mokytojo padedamas įvardija sunkumus, su kuriais susiduria istorikai ir apibūdina juos fragmentiškai.	Nurodo problemas, su kuriomis susiduria istorikai, atkurdami praeitį ir gali jas apibūdinti.	Įvardyti problemas, su kuriomis susiduria istorikai, atkurdami praeitį. ir gali jas paaiškinti.	Įvardyti problemas, su kuriomis susiduria istorikai, atkurdami praeitį, pateikia pavyzdžių.
	Mokytojo padedamas atpažįsta arba nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių įvykių, procesų, reiškinių kurią nors esminę priežastį ir pasekmę; gali ją apibūdinti fragmentiškai.	Nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių įvykių, procesų, reiškinių kelias nors esmines priežastis ir pasekmes; gali jas apibūdinti.	Nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių įvykių, procesų, reiškinių kelias priežastis bei pasekmes; gali jas paaiškinti.	Nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių įvykių, procesų, reiškinių absoliučią daugumą priežasčių ir pasekmių; gali jas paaiškinti.
	Mokytojo padedamas, nurodo 1-2 senovės ir vidurinių amžių gerai žinomo įvykio, reiškinio, proceso priežastis bei pasekmes.	Nurodo, kelias senovės ir vidurinių amžių įvykio, proceso, reiškinio priežastis bei pasekmes ir suvokia, kad kai kurios jų yra svarbesnės už kitas.	Išskiria kai kurias svarbiausias senovės ir vidurinių amžių įvykių, procesų, reiškinių priežastis ir pasekmes pagal jų reikšmę bei geba iš dalies paaiškinti tokio suskirstymo pagrįstumą.	Įvykių, procesų, reiškinių priežastis ir pasekmes pradeda vertinti savarankiškai ir pateikia argumentus; gali paaiškinti to paties įvykio kai kurias priežastis ir pasekmes skirtingoms asmenybėms, visuomenės grupėms arba valstybėms.

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

	Paprastais atvejais skiria įvykio priežastis nuo pasekmių; suvokia, kad priežastis sukelia įvykį, o pasekmė pasireiškia įvykiui pasibaigus.	Skiria įvykio priežastis nuo pasekmių; suvokia, kad priežastis sukelia įvykį, o pasekmė pasireiškia įvykiui pasibaigus.	Nurodo svarbiausių įvykių ir reiškinių priežasčių bei padarinių ryšius.	Parodo ryšius tarp įvykio priežasčių ir to paties įvykio pasekmių bei geba sieti priežastis ir pasekmes su platesniu istoriniu kontekstu – laikotarpiu arba istorine erdve. Palygindamas panašaus pobūdžio įvykių, reiškinių priežastis ir pasekmes, nustato panašumus bei skirtumus.
1.2. Įvykių, procesų, reiškinių bruožai, ypatumai	Mokytojo padedamas nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių įvykių, procesų, reiškinių kurį nors esminį raidos bruožą.	Atpažįsta arba nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių įvykių, procesų, reiškinių kurį nors esminį raidos bruožą; gali nurodytą bruožą apibūdinti fragmentiškai.	Įvardija svarbiausių senovės ir vidurinių amžių įvykių, procesų, reiškinių keletą esminių bruožų ir gali juos apibūdinti.	Nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių įvykių, procesų, reiškinių absoliučią daugumą esminių bruožų; gali juos paaiškinti.
			Išskiria vieną ar daugiau bruožų kaip svarbiausią (ius) iš visų bruožų, savo sprendimą dalinai paaiškina.	Išskiria keletą bruožų kaip svarbiausią (ius) iš visų bruožų, savo sprendimą paaiškina. Palygina panašaus pobūdžio įvykių, procesų, ar reiškinių bruožus, nustato kai kuriuos panašumus ir skirtumus.

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

1.3. Asmenybių vaidmuo istorijoje	Mokytojo padedamas sieja kelias svarbiausias <i>senovės ir vidurinių amžių istorines asmenybes*</i> su jų gyvenimo laikotarpiu, istorine erdve, plačiai žinomu istoriniu įvykiu arba reiškiniu.	Sieja žinotinas senovės ir vidurinių amžių pagrindines istorines asmenybes su jų gyvenimo laikotarpiu, istorine erdve, plačiai žinomu istoriniu įvykiu arba reiškiniu.	Sieja žinotinas senovės ir vidurinių amžių pagrindines istorines asmenybes su jų gyvenimo laikotarpiu, istorine erdve, plačiai žinomu istoriniu įvykiu arba reiškiniu.	Sieja žinotinas senovės ir vidurinių amžių istorines asmenybes su jų gyvenimo laikotarpiu, istorine erdve, žinomu istoriniu įvykiu arba reiškiniu.
	Mokytojo padedamas nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių istorinių asmenybių kurį nors vieną būdingą bruožą.	Atpažįsta arba nurodo pagrindinių istorinių asmenybių veiklos kurį nors būdingiausią bruožą iš gerai žinomo konteksto.	Nurodo pagrindinių istorinių asmenybių veiklos keletą būdingų bruožų; asmenybę atpažįsta iš nesudėtingo istorinio konteksto.	Nurodo žinotinų istorinių asmenybių veiklos bruožus; asmenybę atpažįsta iš naujo istorinio konteksto.
		Vertina istorinę asmenybę pasiremdamas kitų išsakytais vertinimais arba pareikšdamas savo nuomonę, kurios gali ir nepagrįsti.	Vertina istorinę asmenybę savarankiškai ir savo nuomonę pagrindžia vienu kitu argumentu; randa panašumų ir skirtumų, žinomiausių asmenybių veiklą lygindamas pagal pateiktus kriterijus.	Vertina istorinę asmenybę pagal savarankiškai pasirinktus kriterijus; vertindamas asmenybės veiklą sieja ją su tos asmenybės veiklos motyvais arba kitais išoriniais veiksniais.
2. Orientavimasis istoriniame laike ir erdvėje				
2.1. Chronologijos supratimas	Atpažįsta, kada vyko svarbiausi senovės ir vidurinių amžių istorijos įvykiai.	Atpažįsta, kada vyko svarbiausi senovės ir vidurinių amžių istorijos įvykiai.	Nustato, kada vyko svarbiausi senovės ir vidurinių amžių istorijos įvykiai, procesai ir reiškiniai.	Priskiria konkrečioms istorijos laikotarpiais svarbiausius senovės ir vidurinių amžių istorijos įvykius, procesus ir reiškinius. Nurodo vidurinių amžių ir naujųjų laikų pradžias

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

	<p>Netiksliai, fragmentiškai dėlioja svarbiausius vidurinių amžių ir naujųjų laikų pradžios įvykius į chronologinę seką.</p> <p>Nurodo pagrindinius istorinio laiko matavimo vienetus, bei juos ne visada tinkamai vartoja įprastame istoriniame kontekste.</p>	<p>Nurodo svarbiausių vidurinių amžių ir naujųjų laikų pradžios įvykių chronologinę seką.</p> <p>Sieja metais išreikštas datas su tūkstantmečiu, amžiumi, dešimtmečiu bei šiais laiko matavimo vienetais bei juos tinkamai vartoja gerai žinomame, įprastame istoriniame kontekste.</p> <p>Susieja svarbiausius vienalaikius pasaulio ir Lietuvos įvykius su senovės ir vidurinių amžių įvykiais gerai žinomame, įprastame istoriniame kontekste.</p>	<p>Nurodo svarbiausių vidurinių amžių ir naujųjų laikų pradžios įvykių, reiškinių, procesų chronologinę seką. Toje chronologinėje sekoje nustato pačių svarbiausių kitų pasaulio ir Lietuvos įvykių vietą remdamasis žiniomis ir mąstymu.</p> <p>Sieja metais išreikštas datas su tūkstantmečiu, amžiumi, dešimtmečiu bei šiais laiko matavimo vienetais, gali nurodyti laiko trukmę tarp skirtingų įvykių.</p> <p>Gretina svarbiausius vienalaikius pasaulio ir Lietuvos įvykius su senovės ir vidurinių amžių įvykiais dalinai naujame, nesudėtingame istoriniame kontekste.</p>	<p>įvykių, reiškinių, procesų chronologinę seką, išdėsto juos teisinga tvarka laike. Toje chronologinėje sekoje nustato kitų svarbiausių pasaulio ir Lietuvos įvykių, procesų, reiškinių vietą, remdamasis žiniomis ir kritiniu mąstymu bei gali savo sprendimą paaiškinti.</p> <p>Sieja metais išreikštas datas su tūkstantmečiu, amžiumi, dešimtmečiu, kai šios datos yra istorinio laiko matavimo matų sankirtoje. Išreiškia chronologijos suvokimą savarankiškai pasirinktais būdais.</p> <p>Gretina svarbiausius vienalaikius pasaulio ir Lietuvos įvykius su senovės ir vidurinių amžių įvykiais naujame, neįprastame istoriniame kontekste.</p>
2.2. Istorinės erdvės supratimas	Lokalizuoja tik kai kuriuos svarbiausius nagrinėtus	Nurodo pačių svarbiausių senovės ir vidurinių amžių	Nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių istorijos	Nurodo svarbiausių senovės ir vidurinių amžių istorijos

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

	<p>senovės ir vidurinių amžių istorijos įvykius matyto turinio žemėlapyje.</p> <p>Naudodamasis žinomo turinio istorijos žemėlapiu gali nustatyti istorinio įvykio vietą (erdvę), kai ji yra akivaizdžiai pavaizduota žemėlapyje.</p> <p>Atpažįsta žemėlapyje pavaizduotus simbolius.</p>	<p>istorijos įvykių, procesų ir reiškinių vyksmo vietą – miestą, teritoriją, valstybę ar kitą istorinę erdvę.</p> <p>Naudodamasis istorijos žemėlapiu gali nustatyti istorinio įvykio vietą (erdvę), kai ji yra akivaizdžiai pavaizduota žemėlapyje, dalinai ją apibūdinti. Paaškina žemėlapyje pavaizduotus simbolius</p> <p>Naudodamasis istorijos žemėlapiu bendriausiais bruožais nusakymo istorinės erdvės dydį ir jos pokytį.</p> <p>Taiko elementarias istorijos žinias ir įgūdžius</p>	<p>įvykių, procesų ir reiškinių vyksmo vietą bei gali ją lokalizuoti platesniame erdvės kontekste kuriuo nors bruožu – geografiniu ar politinio žemėlapio objektu.</p> <p>Naudodamasis istorijos žemėlapiu nustato ir apibūdina istorinio įvykio vietą (erdvę) iš žemėlapyje pateikto istorinės erdvės objektų nesudėtingo konteksto.</p> <p>Naudodamasis istorijos žemėlapiu bendriausiais bruožais nurodo istorinės erdvės dydį ir jos pokytį. Palygina skirtingas istorines erdves tarpusavyje.</p> <p>Taiko istorijos žinias ir įgūdžius nagrinėdamas</p>	<p>įvykių, procesų ir reiškinių vyksmo vietą bei gali ją lokalizuoti platesniame erdvės kontekste keliais bruožais – politinio žemėlapio (nagrinėjamo laikotarpio arba dabartinio) kontekste arba remiantis geografiniais objektais.</p> <p>Naudodamasis istorijos žemėlapiu nustato ir paaškina istorinio įvykio vietą (erdvę) iš žemėlapyje pateikto istorinės erdvės objektų sudėtingesnio, netgi ir naujo, konteksto. Lokalizuoja ir paaškina svarbiausius teritorinius pokyčius.</p> <p>Naudodamasis istorijos žemėlapiu nurodo ir paaškina pavaizduotus pokyčius, jų priežastį.</p> <p>Taiko istorijos žinias ir įgūdžius naudodamasis</p>
--	--	--	---	--

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

		nagrinėdamas žinomo turinio istorijos žemėlapi.	nesudėtingo turinio istorijos žemėlapi.	dar nenagrinėtu ir nauju istorijos žemėlapiu (pvz., senovės, viduramžių, kartoschema).
3. Istorijos tyrimas ir interpretavimas				
3.1. Istorijos šaltinio apibūdinimas	Atpažįsta istorijos šaltinio tipą, formą, atsiradimo datą ir vietą remdamasis tiesiogiai išreikšta informacija.	Nustato istorijos šaltinio tipą, formą, jo autorių, atsiradimo datą ir vietą bei paskirtį remdamasis tiesiogiai išreikšta informacija ir kai kuriais atvejais – iš gerai žinomo istorinio konteksto.	Nustato istorijos šaltinio tipą, formą, jo autorių, atsiradimo datą ir vietą bei paskirtį remdamasis dalies išreikšta informacija iš nesudėtingo istorinio konteksto.	Nustato istorijos šaltinio tipą, formą, jo autorių, atsiradimo datą ir vietą bei paskirtį remdamasis netiesiogiai išreikšta informacija iš dalies naujo arba naujo istorinio konteksto.
	Netiksliai klasifikuoja istorijos šaltinius į atskiras kategorijas (pavyzdžiui, propaganda; karikatūra; reklama; rašytinis šaltinis, daiktinis šaltinis ir panašiai).	Klasifikuoja istorijos šaltinius į atskiras kategorijas (pavyzdžiui, propaganda; karikatūra; reklama; rašytinis šaltinis, daiktinis šaltinis ir panašiai); atsižvelgdamas į šaltinio kategoriją, aiškina jame tiesiogiai išreikštą informaciją.	Klasifikuoja istorijos šaltinius į atskiras kategorijas (pavyzdžiui, propaganda; karikatūra; reklama; rašytinis šaltinis, daiktinis šaltinis ir panašiai); atsižvelgdamas į šaltinio kategoriją, aiškina jame iš dalies tiesiogiai išreikštą informaciją.	Klasifikuoja istorijos šaltinius į atskiras kategorijas (pavyzdžiui, propaganda; karikatūra; reklama; rašytinis, daiktinis, vizualinis šaltinis ir panašiai); atsižvelgdamas į šaltinio kategoriją, aiškina jame netiesiogiai išreikštą informaciją.
3.2. Istorijos šaltinio nagrinėjimas, interpretavimas ir vertinimas	Randa iš istorijos šaltinio informaciją, kai ji tiesiogiai išreikšta.	Randa iš istorijos šaltinio informaciją, kai ji tiesiogiai išreikšta; gali ją iš dalies apibendrinti.	Išskiria iš istorijos šaltinio informaciją remdamasis tiesiogiai išreikšta informacija bei gali ją dalinai apibendrinti.	Išskiria iš istorijos šaltinio informaciją remdamasis tiesiogiai ir netiesiogiai išreikšta informacija; gali ją išsamiai apibendrinti.
	Palygina dviejų nagrinėto turinio istorijos šaltinių	Palygina dviejų elementaraus turinio	Palygina daugiau kaip dviejų nesudėtingo	Palygina daugiau kaip dviejų naujo konteksto –

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas
Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001 „Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

	<p>suteikiamas žinias, netiksliai nurodo jų turinio panašumą arba skirtumą, remdamasis tiesiogiai išreikšta informacija.</p> <p>Fragmentiškai nurodo šaltinyje pateiktą mintį; daro netiksliais išvadas</p>	<p>istorijos šaltinių suteikiamas žinias, nurodo jų turinio panašumus ir skirtumus, remdamasis tiesiogiai išreikšta informacija.</p> <p>Nustato istorijos šaltinio autoriaus požiūrį, kai jis yra išreikštas tiesiogiai.</p> <p>Įvardija pagrindinę šaltinyje pateiktą mintį; nurodo sąsajas tarp dviejų šaltinių; padaro kai kurias išvadas.</p>	<p>turinio šaltinių suteikiamas žinias, remdamasis tiesiogiai ir iš dalies išreikšta informacija; apibendrina šaltiniuose pateiktą informaciją.</p> <p>Nurodo, kodėl praeitis istorijos šaltiniuose yra skirtingai paaiškinama; Nustato istorijos šaltinio autoriaus požiūrį, kai jis yra išreikštas netiesiogiai, bet lengvai nustatomas iš šaltinio konteksto.</p> <p>Įvertina ir apibendrina šaltiniuose pateiktą informaciją ir, ja remdamasis, padaro išvadas apie konkrečius faktus ar įvykius; pateikia argumentuotą nuomonę. Gali iš dalies vertinti šaltinio patikimumą.</p>	<p>tipo, formos, nesudėtingo turinio – šaltinių suteikiamas žinias, remdamasis tiesiogiai ir netiesiogiai išreikšta informacija. Išsamiai apibendrina ir susieja keliuose skirtinguose šaltiniuose pateiktą informaciją.</p> <p>Nustato ir iš dalies paaiškina, kodėl atsiranda skirtingi praeities – įvykių, asmenybių, pokyčių – vertinimai istorijos šaltiniuose. Nustatyto istorijos šaltinio autoriaus požiūrį iš šaltinio konteksto ir savo sprendimą paaiškina šaltinio turiniu ir taikydamas žinias.</p> <p>Kritiškai įvertina ir apibendrina šaltiniuose pateiktą informaciją ir, ja remdamasis, padaro pagrįstas išvadas ne tik apie konkrečius faktus ar įvykius; pateikia argumentuotą nuomonę.</p>
--	---	---	---	---

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

<p>3.3. Istorinis tyrimas/tyrinėjimas</p>	<p>Mokytojo padedamas formuluoja nesudėtingus istorinius klausimus. Atsakydamas į klausimus įvardija tyrimo atlikimo eigą – stebėjimą ir eksperimentą, tyrimo atlikimo etapus.</p> <p>Mokytojo padedamas sudaro paprasto tyrimo atlikimo eigą, pasirenka tinkamas priemones, gerai žinomus 1-2 šaltinius, nusimato atlikimo laiką bei trukmę. Kartu su mokytoju aptaria, ką reikia daryti, kad tyrimas gautųsi patikimas.</p> <p>Mokytojo padedamas analizuoja nesudėtingą istorinę informaciją, pateiktą gerai žinomo istorinio konteksto rašytiniuose, vaizdiniuose, daiktiniuose šaltiniuose,</p>	<p>Pagal pavyzdį formuluoja nesudėtingus istorinius klausimus, tikslą, hipotezę.</p> <p>Pagal pateiktą pavyzdį planuoja tyrimą: pasirenka tyrimo būdą, priemones, įprasto istorinio konteksto 1-2 šaltinius, eigą, atlikimo laiką bei trukmę. Nurodo, ką reikėtų daryti, kad tyrimas gautųsi patikimas.</p> <p>Elementariai analizuoja nesudėtingą istorinę informaciją, pateiktą gerai žinomo istorinio konteksto rašytiniuose, vaizdiniuose, daiktiniuose šaltiniuose, remdamasis tiesiogiai</p>	<p>Kelia nesudėtingus istorinius klausimus ir pateikia atsakymus.</p> <p>Patiriamas sudaro tyrimo, skirto nurodytai problemai spręsti, planą, nurodydamas pagrindinius žingsnius nuo klausimo iškėlimo iki rezultatų pristatymo. Pateikia 1 - 2 konkrečius įprasto istorinio konteksto šaltinius kuriais bus remiamasi, atliekant tyrimą. Nurodo, ką reikėtų daryti, kad tyrimas gautųsi patikimas.</p> <p>Analizuoja istorinę informaciją, pateiktą nesudėtingo istorinio konteksto rašytiniuose, vaizdiniuose, daiktiniuose šaltiniuose, remdamasis</p>	<p>Pastebėjęs probleminę situaciją, formuluoja klausimus, tikslą, hipotezę.</p> <p>Savarankiškai sudaro tyrimo, skirto nurodytai problemai spręsti, planą, nurodydamas pagrindinius žingsnius nuo klausimo iškėlimo iki rezultatų pristatymo. Pateikia 2-3 konkrečius įprasto istorinio konteksto šaltinius kuriais bus remiamasi, atliekant tyrimą. Nurodo, ką reikėtų daryti, kad tyrimas gautųsi patikimas.</p> <p>Analizuoja ir lygina istorinę informaciją, pateiktą nesudėtingo istorinio konteksto rašytiniuose, vaizdiniuose, daiktiniuose šaltiniuose, remdamasis tiesiogiai</p>

	remdamasis tiesiogiai išreikšta informacija. Padedamas ją iš dalies apibendrina.	išreikšta informacija; ją iš dalies apibendrina.	tiesiogiai išreikšta informacija; ją apibendrina.	išreikšta informacija; ją išsamiai apibendrina.
4. Istorinio pasakojimo kūrimas ir raiška				
4.1. Istorijos sąvokų supratimas ir vartojimas	Atskiria kai kurias <i>senovės ir vidurinių amžių istorijos sąvokas</i> ** iš gerai žinomo istorinio konteksto, ne visada tiksliai jas paaiškina. Padedamas apibūdina sąvokos prasmę iš gerai žinomo istorinio konteksto.	Nurodo esminių <i>senovės ir vidurinių amžių istorijos sąvokų</i> *** prasmę bei jas tinkamai pavartoja gerai žinomame istoriniame kontekste. Nustato sąvokos prasmę iš įprasto istorinio konteksto. Sieja pagrindines istorijos sąvokas į prasminę visumą įprastame istoriniame kontekste.	Nurodo <i>senovės ir vidurinių amžių istorijos sąvokų</i> ** prasmę bei jas tinkamai pavartoja nesudėtingame istoriniame kontekste. Nustato sąvokos prasmę iš nesudėtingo istorinio konteksto. Sieja istorijos sąvokas į prasminę visumą nesudėtingame istoriniame kontekste. Jas grupuoja pagal nurodytą kriterijų(-us).	Išsamiai paaiškina senovės ir vidurinių amžių istorijos sąvokas (kartais abstrakčias) bei jas tinkamai pavartoja naujame istoriniame kontekste. Nustato sąvokos prasmę iš naujo istorinio konteksto. Atpažįsta neatitikimus tarp turinio ir konteksto. Sieja istorijos sąvokas į prasminę visumą naujame istoriniame kontekste. Jas grupuoja pagal savarankiškai pasirinktą kriterijų (-us) ir savo pasirinkimą paaiškina.
4.2. Istorinio pasakojimo kūrimas	Mokytojo padedamas ieško ir atsirenka informaciją iš įprasto istorinio konteksto, kad parengtų trumpą	Ieško ir atsirenka informaciją iš nesudėtingo istorinio konteksto, kad parengtų trumpą struktūruotą tekstą.	Ieško, atsirenka, tvarko ir išdėsto informaciją, kad sukurtų struktūruotą tekstą, tinkamai panaudodami įvykių datas ir terminus.	Ieško, atsirenka, tvarko ir išdėsto svarbią informaciją, kad sukurtų struktūruotą tekstą, tinkamai

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

NACIONALINĖ
ŠVIETIMO
AGENTŪRA

Antras projekto variantas.2020-10-14
Bus pildoma/koreguojama
Tekstas neredaguotas

	<p>apibendrinantį pasakojimą raštu.</p> <p>Mokytojo patiriamas, remdamasis 1-2 įprasto konteksto šaltiniais, kuria istorinį pasakojimą bandydamas pateikti savąjį istorijos supratimą, bet jo neargumentuoja</p>	<p>Remiantis 1-2 šaltiniais, kuria istorinį pasakojimą perteikdamas savąjį istorijos supratimą ir iš dalies jį argumentuoja</p>	<p>Remiantis 1-2 šaltiniais, kuria laisvos formos istorinį pasakojimą, išreiškdamas savo požiūrį į vieną ar kitą įvykį, reiškinių, asmenybę ar problemą, jį argumentuoja.</p>	<p>panaudodami įvykių datas ir terminus.</p> <p>Remiantis 1-2 šaltiniais, kuria laisvos formos pasakojimą, išreiškdamas savo požiūrį į vieną ar kitą įvykį, reiškinių, asmenybę ar problemą. Savo nuomonę pagrindžia konkrečiais faktais.</p>
4.3. Istorinio supratimo raiška	<p>Mokytojo padedamas fragmentiškai perteikia įvairiais būdais (raštu, žodžiu, naudojantis informacinėmis technologijomis) savo supratimą apie istorijos įvykius, procesus ir reiškinius.</p>	<p>Pagal pateiktą pavyzdį, perteikia įvairiais būdais (raštu, žodžiu, naudojantis informacinėmis technologijomis) savo supratimą apie istorijos įvykius, procesus ir reiškinius, savo nuomonę iš dalies pagrindžia argumentais.</p>	<p>Perteikia įvairiais būdais (raštu, žodžiu, naudojantis informacinėmis technologijomis) supratimą apie istorijos įvykius, procesus ir reiškinius, savo nuomonę pagrindžia argumentais.</p>	<p>Perteikia įvairiais būdais (raštu, žodžiu, naudojantis informacinėmis technologijomis) supratimą apie istorijos įvykius, procesus ir reiškinius, savo nuomonę pagrindžia argumentais. Tinkamai parenka istorinę informaciją istorijos įvykiams, procesams ir reiškiniams apibūdinti.</p>

Senovės ir vidurinių amžių istorines asmenybės*- nurodytos turinyje
Senovės ir vidurinių amžių istorijos sąvokos** - nurodytos turinyje

8.3. 9-10 klasės